

XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had-és Rendészettudományi Szekció
Gödöllő, 2015. április 15-17
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Nemzeti Közzolgálati Egyetem

Visszaút a másik oldalról, avagy egyedül nem megy

Jelige:hóvirág

Pályamunka lezárásának dátuma: 2013.11.19.

2015.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	1
1.1. Problémafelvetés	1
1.2. Hipotézis.....	2
1.3. Alkalmazott kutatási módszerek.....	3
2. A bűnözés	4
2.1. A bűnözés fogalma, történelmi háttere.....	4
2.2. A bűnözés okai	5
2.3. A bűnözés struktúrája	5
2.4. A bűnözés helyzete Magyarországon	7
3. Börtönök	8
3.1. Szabadságvesztés, mint főbüntetési nem.....	8
3.2. Biztonsági csoportok kialakítása	9
3.3. Börtönpopuláció alakulása	9
3.4. A börtönélet jellemzői	11
3.5. Oktatás a büntetés-végrehajtási intézetben.....	13
3.6. Munkavégzés a börtönök alatt	13
3.7. Eltérő börtönkörülmények.....	14
4. A pártfogó felügyelet munkája	16
4.1. Történelmi visszatekintés	16
4.2. A pártfogó felügyelet szervezeti felépítése	18
4.3. A pártfogó felügyelet missziója.....	19
4.4. A pártfogó felügyelet feladatköre.....	20
5. Utógondozás	29
5.1. Bevezetés	29
5.2. Szabadulásra való felkészítés	29
5.3. Váltó-Láz.....	30

5.4. Magyar Testvéri Börtöntársaság.....	33
5.5. TÁMOP 5.6.3.	36
5.6. A szabadulás utáni segítségnyújtás	40
5.7. Az utógondozás nehézségei.....	42
6. Kérdőív kiértékelése	43
7. Összegzés, záró gondolat.....	53
Irodalomjegyzék.....	56
Melléklet.....	60

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat	Jogerősen elítéltek korcsoportok szerint (2008-2012)	6
2. táblázat	Fogvatartottak által elkövetett súlyosabb esetek (2008-2011).....	11
3. táblázat	A pártfogó felügyelet elrendelésének esetei.....	27
4. táblázat	Egy dolgozó fogvatartott napirendje	60
5. táblázat	Magyarországon működő gazdasági társaságok	61
6. táblázat	2011-ben elkészült környezettanulmányok	62
7. táblázat	Közérdekű munkára ítélt felnőttkorúak száma.....	63
8. táblázat	Közérdekű munkára ítélt fiatalok száma	64

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra.	Ismertté vált bűncselekmények megoszlása Magyarországon.....	6
2. ábra.	A jogerősen elítéltek száma régióként 2012-ben	7
3. ábra.	A jogerősen elítéltek megoszlása 2012-ben	8
4. ábra.	A fogvatartotti létszám és a befogadóképesség alakulása (2008-2012).....	10
5. ábra.	Telítettség alakulása (%)	10
6. ábra.	A pártfogó felügyelet szervezeti felépítése	19
7. ábra.	2006 végén egy pártfogóra jutó ügyek száma ügycsoportok szerint	20
8. ábra.	Válaszadók nemi megoszlása.....	44
9. ábra.	Válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége	45
10. ábra.	Válaszadók elégedettsége a közbiztonsággal	45
11. ábra.	„Ön szívesen dolgozna együtt egy volt elítélttel?”	47
12. ábra.	Nemek szerinti megoszlás (rendőr; bv).....	48
13. ábra.	Bv; rendőrök közbiztonsággal való elégedettsége	49
14. ábra.	„Ön szívesen együtt dolgozna egy volt elítélttel? (bv; rendőr)	50
15. ábra.	A bűnözés kialakulását befolyásoló tényezők átlagértéke	51

1. BEVEZETÉS

*„Én megbántam, de ki bocsájt meg?!
Bizalom a megbocsájtásban. Hibázhat
mindenki, de ki segít a hibákat
helyrehozni?!”
(Tolna-Megyei Bv. Intézet)*

1.1. Problémafelvetés

Dolgozatomban napjaink nagyon aktuális és mindenkit foglalkoztató kérdésével a büntetésüket töltő elítéltekkel, mint a társadalom „negatív” szereplőivel foglalkoztam.

A laikus ember sokszor hangoztatja azon véleményét, hogy a mai börtönrendszerek túl enyhék, semmiféle elrettentő hatást nem gyakorolnak az esetleges elkövetőkre. Az elítéltek többsége jobb körülmények között élhet oda bent, hiszen napi háromszori étkezésben részesül, van fedél a feje fölött, és mindezt ráadásul az állam költségén, vagyis az adófizetők pénzéből teheti.

Szerintem viszont, érdemes vizsgálnunk, hogy miért lesz valaki büntetett előéletű, milyen társadalmi, gazdasági körülmények hatására válik valaki bűnelkövetővé. Fel kell ismernünk, hogy az elkövető sok esetben maga is áldozat, a társadalom periferiájára szorult ember, aki sokszor lehetőségek híján, a teljes kilátástalanság tükrében cselekszik.

Kutatásomban tehát a bűnözéssel, mint összetett társadalmi jelenséggel foglalkoztam. Megpróbáltam rávilágítani egy-egy bűneset mögött húzódó okozati összefüggésekre, melyek ismeretében nagyobb esélyünk lehet a bűnmegelőzésre.

Hasonlóan fontos feladatnak tartom, hogy reális képet kapjunk a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekről. Szekunder kutatások segítségével betekintést nyertem, hogy mi is történik valójában egy elítélttel, a jogerős ítélet kimondása után. Egy átlagos elítéltnak milyen életkörülmények között, milyen lehetőségek mellett kell letöltenie a büntetését.

Érdemes vizsgálni, az okozati tényezők ismeretében a szabadságvesztés társadalmi hasznosságát. El kell gondolkodnunk azon, hogy valóban a megfelelő büntetési forma - egy kényszer szülte bűncselekmény elkövetése esetén - ha az elkövetőt a társadalomból kiemelve szabadságvesztésre ítéljük.

A társadalmi elvárások megkövetelik, hogy az elkövetők a cselekmény súlyának megfelelő mértékű büntetés letöltése után, a társadalom hasznos tagjaivá váljanak. Ezért ma már büntetés-végrehajtás túllépve hagyományos szerepén, az elítéltek nevelésével és társadalmi reintegrációjával egyaránt foglalkozik.

Kiemelt fontosságúnak tartom, annak a vizsgálatát, hogy a büntetésüket letöltő elítéltek hogyan és milyen módon tudnak beilleszkedni a társadalomba. Képesek-e a társadalom által elvárt magatartási normák betartására, a munkaerő-piaci érvényesülésre. Dolgozatomban erre kerestem a választ.

Magyarországon a Pártfogó Felügyelői Osztály mellett számtalan karitatív és egyházi szervezet foglalkozik a szabadságvesztésre ítélt rabok börtönpártfogolásával. Ezen szervezetek tevékenységét vizsgáltam, különös tekintettel az utógondozásra, a reszocializációra, a szabadulás utáni lehetőségekre.

1.2. Hipotézis

Kutatásom hipotézise szerint a visszaesés kockázatának csökkentése elképzelhetetlen egy jól működő pártfogói felügyelet és utógondozói munka nélkül, melynek részét képi a befogadó környezet felkészítése is. A társadalom jelenlegi hozzáállása negatívan diszkriminálja a szabadultakat.

Feltételezéseim vizsgálatára és alátámasztására kérdőíves felmérést végeztem, kérdőívem hipotézisei a következők voltak:

1. A személyes, illetve munkakapcsolatokban a büntetett előélet befolyásoló tényezőként hat..
2. A börtönbüntetésről alkotott vélemények alapján, a társadalom nem tartja jelentős mértékben elrettentő formának a börtönbüntetést.
3. A pártfogó felügyelet hatékonyabb munkavégzésének feltétele a széles körűen végzett oktató és tájékoztató munka, a társadalom aktívabb részvétele.

1.3. Alkalmazott kutatási módszerek

Kutatásom szekunder és primer kutatási módszerek együttes alkalmazására épült.

Szakirodalmak alapos tanulmányozása képezte kutatásom elméleti háttérét.

A felhasznált szakirodalom jelentős része a témában megjelent szakkönyvek, valamint Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának Szakkönyvtárából, továbbá internetes forrásokból származott.

Az elsődleges kutatásom során két alapvető módszert alkalmaztam. Az egyik a kvantitatív standard megkérdezés volt. A vizsgálat végrehajtását lekérdezéssel hajtottam végre.

Az általam alkalmazott másik fő módszer pedig az interjú volt. Megkerestem a Pártfogó Felügyelői Osztály több munkatársát, egy börtönmisszióval foglalkozó egyházi szervezet ügyvezetőjét és egy jelenleg is folyamatban lévő, kiemelt támogatású projekt szakmai vezetőjét.

Ezen kívül részt vettem az egyik civil szervezet által rendezett programon, melyet havi rendszerességgel tartanak, szakemberek, érintettek, és érdeklődő emberek számára.

2. A BÜNZÉS

2.1. A bűnözés fogalma, történelmi háttere

„A bűnözés olyan társadalmi tömegjelenség, amely egy adott társadalomban, egy meghatározott időszak alatt elkövetett és ismertté vált bűncselekmények és azok elkövetőinek és áldozatainak összességét jelenti”

(<http://tisztautakon.dunaujvaros.hu/gettdoc.php?id=38&code=86263009>)

A bűnözést a társadalom oldaláról mindig is nagy érdeklődés övezte.

Hacsak visszagondolunk történelmi tanulmányainkra az XIX. századig számtalan nyilvános kivégzést rendeztek. Főként a középkorban még a szemet szemért fogat fogért elv érvényesült, és nem voltak ritkák az olyan büntetési formák, melyek során megcsonkították, megvakították, vagy végső esetben halálbüntetést szabtak ki az elítéltekre. Azóta persze sokat finomultak a büntetési formák, megjelentek a sérthetetlen emberi jogok, így eltörölték a halálbüntetést is. Magyarországon erre 1990. október 24-én került sor.

A társadalom érdeklődése azonban nem lanyhult. Ismereteik korlátozottak, hiszen az információik java részét a médiából szerzik. Ma már a főműsoridőben leadott híradók jelentős része másról sem szól, mint a súlyosabbnál-súlyosabb, elfogadhatatlan kriminális eseményekről. Nem csoda, hogy ezek hatására a közhangulat még jobban az elítéltek ellen fordult. A társadalom részéről alapvető elvárás lett a „minél hosszabb tartamú fegyház- vagy börtönbüntetés, sőt ha lehetne, akár halálbüntetés is, a lényeg, hogy iktassák ki az elkövetőt a társadalomból.” (Scneiderné Makk Judit [2009] 87.o)

A rendszerváltást követően a bűnözés szerkezetében és nagyságrendjében jelentős változások zajlottak le. A hagyományos bűnözésnek tekinthető emberölés, rablás, betörés, lopás arányait tekintve csökkenő tendenciát mutat. Míg a viszonylag új bűncselekményfajták – droggal, számítógéppel való bűnözés, szervezett bűnözés, korrupció- növekvő arányúak.

2.2. A bűnözés okai

Kutatásom során kialakult bennem az a vélemény, hogy tilos általánosítanunk; meg kell tanulnunk különbséget tenni bűnös és bűnös között. Ahhoz, hogy igazán megértsük őket, vizsgálni kell, hogy milyen bűncselekményt követtek el és hogy milyen okból kifolyólag. Alapvetően kell különbséget tennünk azok között, akik valamilyen kényszer hatására - idesorolható akár a gazdasági helyzet szülte kilátástalanság is – válnak elkövetőkké.

Annak, hogy valaki miért követ el bármilyen bűncselekményt is, számtalan oka lehet. Csak, hogy néhányat említsek:

- a lakosság egyre csökkenő jövedelme, a jövedelmek közti nagyarányú differenciálódás
- munkanélküliség növekedése
- társadalom különböző rétegei közti feszültségek
- alulképzettség
- a média kedvezőtlen hatásai
- a hajléktalanság

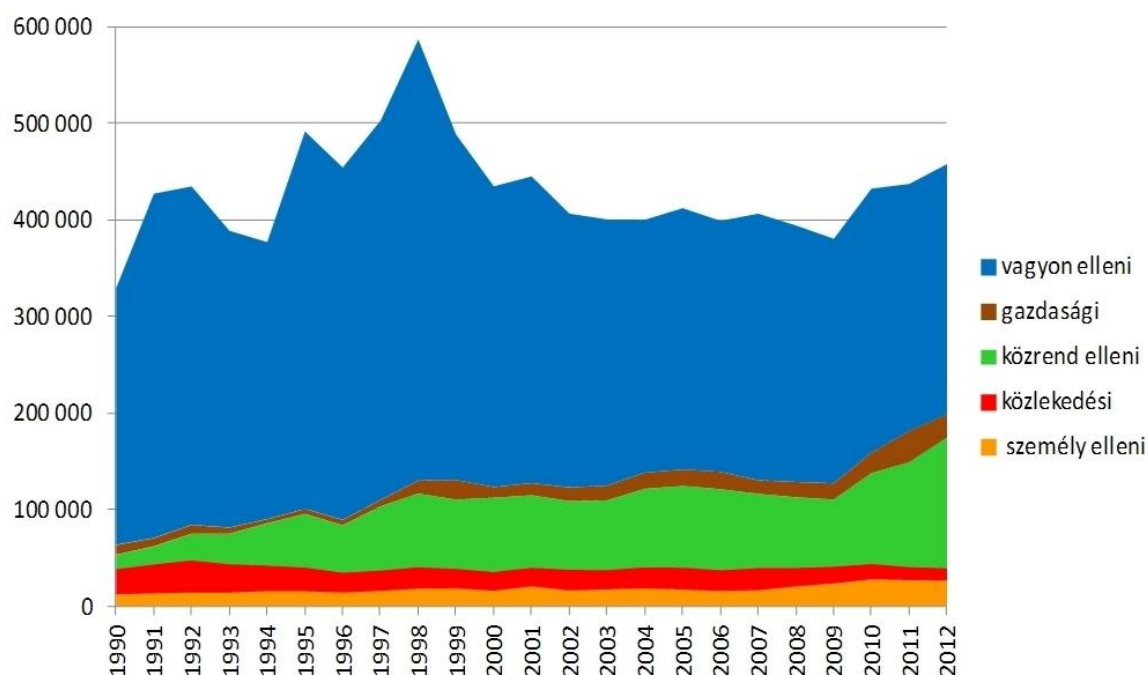
Nagyon fontos az is, hogy milyen környezeti hatások érik az embert. Nehéz elvárni egy olyan embertől a példamutató magatartást, akinek családjában már generációk óta jelen van a bűnözés.

A kiváltó okok sokrétűsége hívta életre az ezzel foglalkozó tudományágat, a kriminológiát. Ez egy olyan bűnügyi tudomány, mely az okozati összefüggéseket kívánja feltárni, alapvető törekvései közé tartozik a bűnözés megelőzése. A bűnözéssel foglalkozó statisztikai adatok gyűjtésével, rendszerezésével és elemzésével foglalkozik.

2.3. A bűnözés struktúrája

A bűnözés struktúráját, vagyis az ismertté vált bűncselekmények százalékos megoszlását, tárgyi, személyi és területi szerkezet szerint vizsgálhatjuk.

Tárgyi struktúrák alapján megkülönböztetünk vagyon elleni; gazdasági; közrend elleni; közlekedési és személy elleni bűncselekményt.

1. ábra. Ismertté vált bűncselekmények megoszlása Magyarországon
 Forrás: <http://szamvarazs.blogspot.hu/2013/02/bunugyi-statisztikak.html>

Személyi oldalát tekintve vizsgálhatjuk, hogy az elkövető:

- az eljárás szakaszától függően: gyanúsított/ vádlott/ elítélt
- fiatalok/felnőttek
- férfi/nő
- első alkalommal bűnelkövető/visszaeső

Jogerősen elítéltek korcsoportok szerint (2008-2012)

1. táblázat

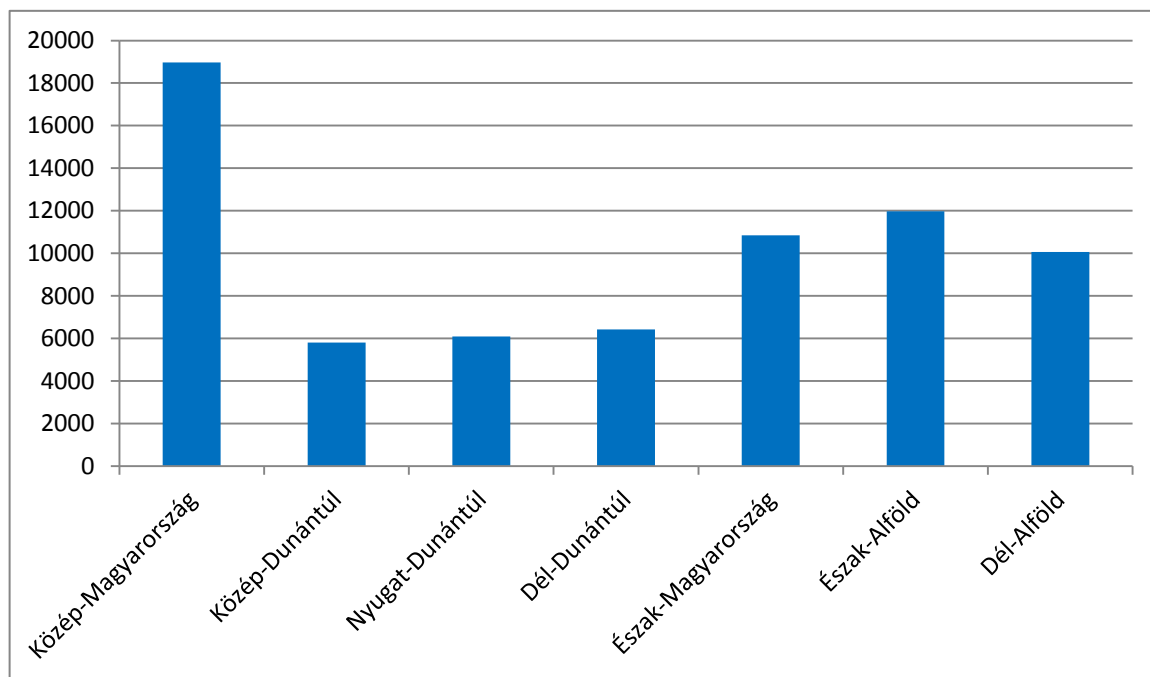
ÉV	Az elítéltek korcsoportok szerint		
	fiatalkorú	felnőttkorú	összesen
2008	6234	78223	84457
2009	6238	80618	86901
2010	6554	82789	89343
2011	5840	79270	85110
2012	5096	70195	75291

Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjj001.html.

Területi szempontok szerint az elkövető lakóhelye vagy a bűncselekmény elkövetésének helyszíne szerint is értelmezhetjük.

2.4. A bűnözés helyzete Magyarországon

Magyarországon a kedvezőtlen társadalmi-gazdasági adottságoknak köszönhetően az észak-magyarországi és észak-alföldi régiókat tekintjük bűnözés szempontjából a legfertőzöttebb területeknek.

2. ábra. A jogerősen elítéltek száma régióként 2012-ben

Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjj003b.html. alapján saját szerkesztés

Összességében már az elején megállapíthatjuk, hogy „a bűnözés összetett társadalmi jelenség, összefüggésben van a gazdasági és társadalmi folyamatokkal, a lakosság szociális körülményeivel. Különösen sérülékeny csoportok: a gyermekek, a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűek, a szociálisan veszélyeztetett családok és a kisebbséghez tartozók.”

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/orsz/ismertbun.pdf>

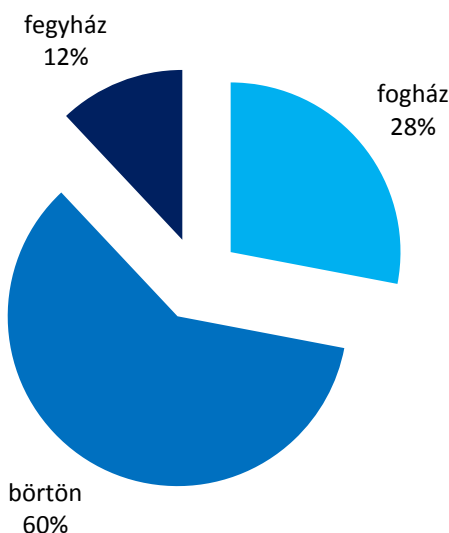
3. BÖRTÖNÖK

3.1. Szabadságvesztés, mint főbüntetési nem

Büntetési nemek közül megkülönböztetünk fő-, vagy mellékbüntetéseket, illetve intézkedéseket. A dolgozatom szempontjából leginkább fontos büntetési forma, a szabadságvesztés. A szabadságvesztés mindig határozott ideig tart, ez legrövidebb esetben két hónapot (fiatalkorúaknál egy hónap), leghosszabb esetben pedig tizenöt évet jelent. Bünszövetkezetben történő elkövetés miatt viszont, akár húsz évig is terjedhet. A huszadik életévüket betöltött elkövetőkkel szemben életfogytig tartó szabadságvesztés is kiróható.

Törvény alapján, a szabadságvesztést az elítéltek három különböző büntetés-végrehajtási intézetben tölthetik le.

A legenyhébb fokozatú intézet a fogház, a legszigorúbb pedig a fegyház. A legáltalánosabb a kettő között elhelyezkedő börtön. A különböző fokozatokban eltérő szigorúsággal kezelik az elítéltek helyzetét. A fegyházban az elítéltek életének minden részlete szigorúan szabályozott, állandó ellenőrzés alatt állnak, ettől eltérően a fogházakban a rabok saját belátásuk szerint használhatják fel szabadidejüket.

3. ábra. A jogerősen elítéltek megoszlása 2012-ben

Forrás: http://www.bvop.hu/download/yearbook/evkonyv_2012.pdf

3.2. Biztonsági csoportok kialakítása

A befogadó bizottság (BEB) további biztonsági csoportokba sorolja az elítélteket a biztonságra való veszélyesség mértéke alapján. Ez alapján megkülönböztetünk I., II., III., és IV biztonsági csoportokat (BCS.).

„A biztonsági csoportba való besorolásnál különösen az elkövetett bűncselekményt (annak jellegét és körülményeit), a szabadságvesztés időtartamát és végrehajtási fokozatát, a szabadságvesztésből még le nem töltött időt, a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének az időpontját, az elítélt személyiségét, előéletét, egészségi és fizikai állapotát, kapcsolattartását, az intézet, illetve a foglalkoztatás biztonsági szempontú sajátosságait kell figyelembe venni. E szempontok értékelése alapján az I. biztonsági csoportba lehet besorolni azt az elítéltet, aki az intézet rendjét várhatóan betartja, szökéstől vagy más bűncselekmény elkövetésétől nem kell tartani, és a biztonságos fogva tartása általában ellenőrzéssel is biztosítható. A IV: biztonsági csoportba kell besorolni azt az elítéltet, akinél alapos okkal arra lehet következtetni, hogy az intézet rendjét súlyosan sértő cselekményt, szökést, a saját vagy mások életét, testi épségét sértő vagy veszélyeztető magatartást fog tanúsítani, illetve ilyen cselekményt már elkövetett, és a biztonságos fogva tartás csak őrzéssel, kivételesen felügyelettel biztosítható. A II. és III. biztonsági csoportba azokat sorolják, akik a két fenti véglet közé esnek.”(Magyar Helsinki Bizottság Eörsi et al [2002] 32.o)

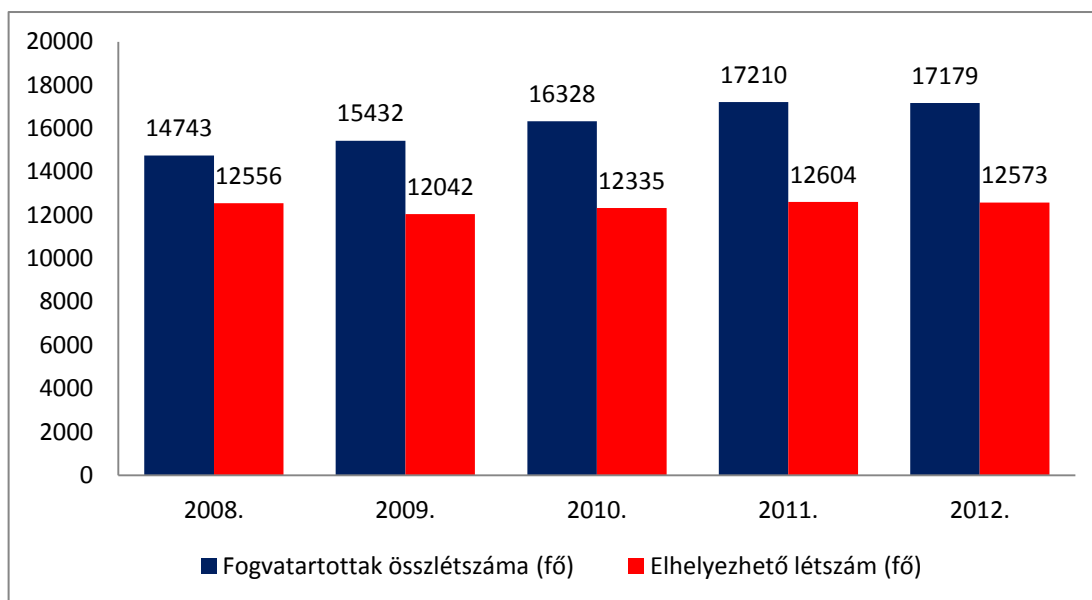
3.3. Börtönpopuláció alakulása

A magyar büntetés-végrehajtási rendszer számtalan problémája közül, a legszembetűnőbbnek a börtönök túlszűfolttsága mutatkozik.

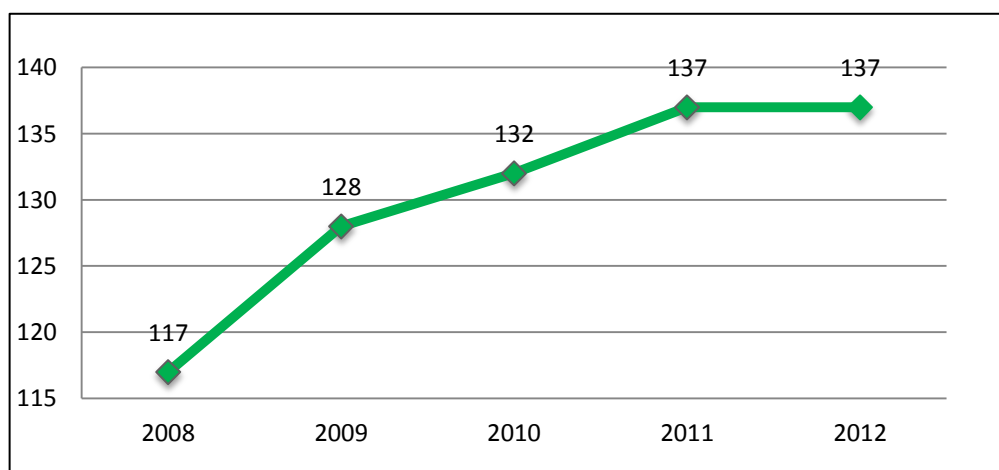
A fogvatartotti létszám alakulása mögött sokszor komoly történelmi, politikai események húzódnak meg. Csupán néhány év távlatát vizsgálva, a helyzet 1986-ban volt a legrosszabb, amikor 24812 elítélt volt. A börtönnépesség száma jelentősen csökkent a rendszerváltáskor kibocsátott közkegyelmi és büntetőjogi rendelkezések hatására. 1997-ben a büntetőpolitika szigorítása miatt a börtönpopuláció ismét növekedésnek indult. Egy 2013.júliusában 18300 fő elítélt volt, ami átlagosan 44%-os túlterheltséget jelent.

A túlterheltség mértékében intézetenként meghökkentő eltérések mutatkoznak. Ez az arány a Borsod-Abaúj-Zemplén, a Hajdú-Bihar, a Jász-Nagykun-Szolnok és a Szabolcs-

Szatmár-Bereg megyei intézetekben akár kétszáz százalékos is lehet, de a régi kecskeméti börtönben sem jobb a helyzet. A Bács-Kiskun megyei létesítmény egy részlege 94 fő befogadására képes, ehhez képest a Magyar Helsinki Bizottság 2013. októberi látogatása során 255 főt tartottak ott fogva, ami 271%-os túlterheltséget jelent.

4. ábra. A fogvatartotti létszám és a befogadóképesség alakulása (2008-2012)
 Forrás: <http://bvop.hu/?mid=77&cikkid=1973>

5. ábra. Telítettség alakulása (%)
 Forrás: <http://bvop.hu/?mid=77&cikkid=1973>

A nemzetközi szinten is problémát jelentő túlszűfolttsággal számtalan szervezet foglalkozik. Az elítéltek elhelyezésre vonatkozólag rengeteg jogszabály látott már napvilágot. Az ENSZ Minimum Szabályok 9.§-a alapján éjszakára a rabok számára egyedül kell egy helységet biztosítani. Különleges esetekben ugyan a kivétel megengedett, de egy helységben maximum két személy elhelyezése ideális. Ez az előírás ilyen túlterheltségi szint mellett betarthatatlan.

Világszerte kimutatható, hogy a zsűfolttsággal párhuzamosan növekszik a rabok közötti összetűzések száma és brutalitása. Figyelembe kell vennünk, hogy az egy zárkában élők nagyon különböznek egymástól, nagyrésztük konfliktuskezelési problémákkal küzd.

Fogvatartottak által elkövetett súlyosabb esetek (2008-2011)

2. táblázat

Elkövetett esetek	2008.	2009.	2010.	2011
telítettség (%)	118	124	133	137
hivatalos személy elleni erőszak	49	40	68	66
súlyos testi sértés	86	91	116	97
kényszerítés	72	166	169	131
szemérem elleni erőszak	35	35	42	27

Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20120214-a-bortonok-telitettsenek-hatasa-az-eliteltre-tobb-az-eroszakos-konfliktus.html>

3.4. A börtönélet jellemzői

Ahogy a legtöbb szakirodalom hangsúlyozza, a büntetés-végrehajtás célja a nevelés.

Az elítéltekkel szemben olyan bánásmódot kell alkalmazni, amely megjavítja és segíti a társadalomba való visszaillesztésüket. Börtönbüntetésük alatt az emberi méltóságok tiszteletben tartása, emberséges bánásmód illeti meg őket. Sokan úgy vélik, az adott ország börtönviszonyai alapján megítélhető a társadalom civilizációjának mértéke.

A szabadságvesztés letöltése alatt a fogvatartottak mindennapjait átfogó előírások szabályozzák. Mindennapi tevékenységük percről-percre meghatározott. (Lásd 1.számú melléklet)

A napirendtől eltérni csak engedéllyel lehet, az elítéltek számára a szabadidős tevékenységek jelentik a „nap fénypontját”, ezek közül kiemelkedően fontos szerepe van a sportolási lehetőségeknek. A sportolással ellensúlyozhatóvá válnak a korlátozott mozgási lehetőségek, mindazonáltal az elítéltek egészségi és pszichikai állapotára is kedvező hatást gyakorolhat. A büntető törvénykönyv alapján az elítélt igénybe veheti az intézet keretein belül biztosított művelődési és sportolási lehetőségeket. Legsúlyosabb esetben is maximum tíz napra tiltható el a sportolástól egy elítélt. Továbbá mindennap legalább egy órát biztosítani kell számukra, hogy a szabadlevegőn tartózkodhassanak. Ezzel szemben a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a sportolási lehetőségek a legtöbb intézetben meglehetősen szűkösek. Ennek okai visszavezethetők a személyzet szűkös létszámára, illetve a kedvezőtlen anyagi feltételekhez is. A magas fogvatartotti létszám miatt több esetben is előfordult, hogy közösségi helyiségeket zárkává alakítottak.

A zárkák általános állapotára is komoly előírások vonatkoznak, melyek a fogva tartás humánus szempontjából fontosak. Egyes fegyházbüntetésüket töltő elítéltek akár napi 23 órát is folyamatosan a zárkájukban vannak, így számukra kifejezetten fontos, milyen körülmények uralkodnak ott.

Minden zárkában elkülönített wc-t és folyóvízzel ellátott mosdót kell kialakítani.

A csupán függönnyel elválasztott WC helyiség, a büntetés-végrehajtásban dolgozók szerint sem elfogadható, de a szűkös anyagi keretek nem tesznek lehetővé másik megoldást. A tisztálkodáshoz szükséges feltételeket is kötelezően biztosítani kell az elítéltek számára, amibe bele tartozik a heti egyszeri meleg vizes zuhanyzás, a dolgozó rabok számára pedig minden munkavégzés után biztosítanak rá lehetőséget.

A mindennapi lét szempontjából kiemelten fontos tényező a zárkák ajtajának nyitva tartása, mely összefüggésben van közlekedés kötöttségeivel.

A börtönök és a fogházak esetében a zárkák ajtaja a reggeli létszámellenőrzéstől, az esti létszámellenőrzésig nyitva van, az intézeten belül szabadon járhatnak.

A szabadságvesztésüket töltő embereket is megilleti a jog, a megfelelő egészségügyi ellátásra. Az elítéltek évente tervszerűen végzett, mindenkit érintő szűrésben részesülnek. Jogszabályok által, olyan orvosi ellátást biztosítanak számukra, mely sok civil ember számára sem adatik meg. Ide tartozik pl: a térítésmentes gyógyszerellátás, fogászati kezelés, fogpótlás.

Az elítéltek legalább napi háromszori étkezésben részesülnek, melynél figyelembe veszik egészségügyi állapotukat és életkorukat

3.5. Oktatás a büntetés-végrehajtási intézetben

A szabadságvesztésüket töltő elítéltek oktatása a reintegráció köréhez szorosan kapcsolódik. Napjainkban a munkaerő-piaci esélyeket alapvetően meghatározza az iskolai végzettség.

A szocialista rendszer munkát biztosított az alacsony végzettségű, szakképzetlen emberek számára is. A rendszerváltást követően az olcsó munkaerő feleslegessé vált, az iskolai végzettség vált meghatározóvá. A legtöbb munkahelyen alapkövetelmény lett az érettségi. Egy 2010-es börtönmegfigyelő kísérlet során 565 elítéltet kérdeztek meg az iskolázottságuk szintjéről. A kutatásból kiderült, hogy 62,8%-uk munkaerő-piaci szempontból értékelhetetlen, mindössze 13%-uk rendelkezett érettséggel vagy annál magasabb szintű végzettséggel. Ezen adatok alapján elfogadhatóvá, érthetővé válik az oktatás fontossága a büntetés-végrehajtási intézetek keretein belül.

„A magyar büntetés-végrehajtási rendszer alapvetően kétféle oktatást ismer: az iskolarendszerű – tehát az állami oktatási rendszer keretei közé illeszkedő (általános iskolai, gimnáziumi, szakközépiskolai stb.) –képzést, valamint az iskolarendszeren kívüli, úgynevezett szakképzést, amelynek célja, hogy az elítéltek olyan szakmát sajátíthassanak el, amelyek elősegíthetik a szabadulás után a társadalom életébe való visszailleszkedést (pl. szobafestés, kőművesség, alapfokú számítógép-kezelés, mezőgazdasági kisgépszerezés stb.).” (Magyar Helsinki Bizottság Eörsi et al [2002] 58.o) A szabályzat előírja, hogy az elítélt számára ösztönözni, támogatni kell az alapfokú iskolai végzettség megszerzését, ezért annak költségeit a büntetés-végrehajtási szervezet viseli.

3.6. Munkavégzés a börtönök alatt

Társadalmi elvárásnak számít az elítéltek munkavégzése a szabadságvesztés ideje alatt.

A társadalmi elvárásokon túl a munkáltatás célja, a testi és szellemi erő fenntartása. Nem utolsó sorban pedig, a munkavégzés során megszerzett gyakorlat megkönnyítheti a társadalomba való visszailleszkedés esélyeit.

A foglalkoztatott elítéltek létszamaránya 2012-ben 68,5% volt. A foglalkoztatás kisebbik részben költségvetési, nagyobb részben gazdasági társaságok keretein belül történik.

Magyarországon összesen tizenkét, elítéltet foglalkoztató gazdasági társaság működik. (Lásd 2. számú melléklet)

Szabály szerint, az elítéltek számára kifizetett munkadíj, az előző évi minimálbér összegének legalább harmada. 2012-ben az átlagmunkadíj 19355 Ft/fő/hó volt.

A munkadíjból az elítélt köteles hozzájárulni fogva tartásának költségeihez, ami az alapmunkadíj egy százalékát jelenti.

Egy fogvatartott napi költsége változó és fix költségekkel együtt véve kb. 8000 Ft-jába kerül az államnak. Ez egy átlagos, 30 napos hónapra kivetítve 240.000 Ft-ot jelent. Ehhez a költséghez viszonyítva az alapmunkadíjból levont 1%-os hozzájárulás csupán névleges hozzájárulásnak tekinthető.

Az elítéltek a fennmaradó összeg meghatározott százalékával rendelkezhetnek önállóan.

A legtöbben ezt a büntetési-végrehajtási intézetben belüli boltokban (kiékezés) költik el különböző szükségleti cikkekre, leginkább cigarettát és kávéat vásárolnak.

3.7. Eltérő börtönkörülmények

A szakirodalmak többségéből egyértelműen az derül ki, hogy a magyarországi börtönök nagy részében embertelen körülmények uralkodnak. Az elítélteknek komoly kötelezettségeik vannak, melyek betartását maradéktalanul elvárják tőlük, jogaik azonban távolról sem érvényesülnek. Az előírt jogi szabályok betartása az intézetek java részében anyagi okokból kifolyólag, illetve a túlterheltség miatt nem lehetséges.

Ezzel szemben Magyarországon is találkozhatunk, szám szerint kettő magánbörtönnel, melyekben a többi intézethez képest luxus körülmények várják az elítélteket.

Ezek a börtönök a 2004-ben meghirdetett PPP program keretein belül jöttek létre.

A beruházás az állami és magánszektor együttműködésén alapul. Az állam szűkös költségvetése révén a magántőke bevonására kényszerült. Ennek keretében épült meg Szombathelyen egy nyolcszáz fő befogadására képes, Tiszaökon pedig egy hétszáz férőhelyes intézmény. Az építkezés, majd később az üzemeltetés költségeit egy az egyben a magánvállalkozók viselik. Gondoskodnak az elítéltek európai uniós normáknak megfelelő színvonalú ellátásról, a börtönök működtetéséről, karbantartásáról.

A vállalkozók számára a magánbörtönök építése hosszú távon komoly nyereséget jelenthet. A hasznot a fogvatartottak foglalkoztatásából, illetve a magyar állam által fizetett évi 2 milliárdos bérleti díjból nyerik.

Ezeknek az intézményeknek a telítettsége jóval az átlagos alatt van, bár még így is meghaladja a 100%-ot.

A legszembeütőbb különbség a börtönök állapotában van, itt padlófűtéses, tiszta, külön zuhanyzós, tv-vel felszerelt cellákban élnek a rabok. Kikapcsolódásukról több kispályás foci pálya, számítás technikai terem, tökéletesen felszerelt könyvtár, hangszerek gondoskodnak.

Ezt a két börtönt megnézve jogosan merül fel bennünk a kérdés: mennyire van elrettentő hatása egy ilyen intézménynek?

Valóban visszatartó erőt jelenthet a bűnelkövetésétől, egy ilyen magánbörtönbe kerülés lehetősége?

A büntetés-végrehajtási intézetek célja nem az üdültetés, fedél- vagy ételbiztosítás. Természetesen az ott lévő embereknek is joga van az alapvető emberi méltóság tiszteletben tartásához. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy a börtönök lakói mindig valamilyen bűncselekmény elkövetése miatt kerültek oda.

4. A PÁRTFOGÓ FELÜGYELET MUNKÁJA

4.1. Történelmi visszatekintés

Maga a pártfogás, a karitatív civil- és egyházi szervezetek által végzett tevékenységekből nőtt ki magát.

Az elítéltekkel való törődés, az utógondozás gondolata egybeesik a börtönök megjelenésével. Az elítéltekkel való foglalkozás sokáig csak az egyházak feladata volt. 325-ben a Niceai Zsinat *Hocutratores Pauperum* néven létrehozott- külön az elítéltekkel való gondozásra - egy szervezetet. Ehhez hasonlóan az ókorban, a diakónusok kötelezettsége volt a fogvatartottak gondviselése. Ez a gondviselés azonban csak különböző segélyezésekre terjedt ki; segítették a börtönbüntetésüket töltők élelmezését, ruházkodását és lelki gondozását. A feladataik a szabadulás utáni időszakra már nem terjedtek ki, a börtönbüntetését letöltő rab a társadalom megbélyegzettjeként folytathatta életét.

Korszakalkotó felismerésként hatott, hogy támogatni kell az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését is. Ez kezdetben csupán pénzbeli segélyezésre és munkalehetőségek biztosítására korlátozódott. A változás az amszterdami Rasphuis fegyház felállításával következett be, amelynek alapszabályzatában már megjelent a büntetés javító célja és a munkára szoktatás szükségessége.

Az utógondozás először Angliában vált, társadalmi keretein továbblépve állami feladattá, majd Észak-Amerika a Nemzetközi Börtönügyi Kongresszus megteremtésével újtára indította az utógondozási patronázs munka nemzetközi fejlesztését.

Magyarországon 1772-ben nyílt meg az első központi börtön, a szempci fenyítőház.

Ezt követően 1773-ban létrejött az első magyar rabsegélyező egyesület. A fogházmisszió dolgozóinak lehetősége nyílt – felügyelet mellett- a fogvatartottakkal való elbeszélgetésre. Már az 1800-as években Eötvös József és Deák Ferenc is írásba foglalták az utógondozás, az elítéltek megsegítésének jelentőségét.

A kiegyezés után, a konszolidáció idején ismét felütötte fejét a rabsegélyezés eszméje. Sorra jöttek létre az ezzel foglalkozó szervezetek. 1873-ban alakították meg az első magyar rabsegélyező egyesületet Buda-Pesten. A segélyezésen túl fogházi tanításokkal foglalkoztak, a szabadulók számára menedékházakat hoztak létre, erkölcsi javító célzatú

kiadványokat indítottak. Saját költségvetési forrásaikból, és társadalmi források bevonásából tartották fenn magukat.

Az 1878. évi V törvénycikk is a rabsegélyegyletek alapítását ösztönözte.

A Csemegi-kódex rendkívül korszerűen rendelkezett a pénzbüntetésekben származó összegről. Ezeket kötelezően a fiatalok fogva tartására és rabsegélyezésre kellett fordítani. Ezt a költségvetési forrást 1924-ben teljes mértékig felszámolták.

A jogtörténeti szempont egyik legfontosabb eseménye az 1908-ban hatályba lépett I. Büntető Novella, amely elkülönítette a fiatalok büntetőjogát. A szabadságvesztés mellett egyéb, alternatív büntetési formák is megjelentek; ezek közé tartozik például a dorgálás, próbára bocsátás vagy a javító nevelés. A társadalom negatív reakciói miatt, nevükben is kerülni akarták a rab szó megjelenését. Angyal Pál javaslatára, ekkor terjedt el szakmai körökben a pártfogó kifejezés. Célrendszerű gazdagabbá vált, a segélyezés mellett olyan fontos feladatok is megjelentek, mint pl.: a munkába állás segítése, erkölcsnemesítő egyéni beszélgetések. A patronázs egyesületek töretlen fejlődésének az első világháború kitörése vetett véget.

Az első világháborút követően az elítéltek utógondozása eltűnt az állami feladatok közül. A két háború közti időszakban a kormány gondoskodása kimerült annyiban, hogy a szabadulónak néhány ruhadarabot és pár pengőt nyomott a kezébe, ami sokszor még a hazaútjukat sem fedezte. Ezek között a körülmények között alakult meg 1933-ban a Patronázs Szövetségek Magyar Egyesülete.

A második világháború, majd az azt követő szocialista időszak ismét nem kedvezett az elítéltek számára. Háttérbe szorultak az alternatív büntetési formák, és a fiatalok speciális helyzetét sem vették figyelembe. 1951-ben a Büntető Novellát hatályon kívül helyezték, felszámoltak minden olyan civil szervezetet, mely az utógondozással, börtönmissziókkal foglalkozott.

A kormány utógondozási programja kimerült az állásbiztosításban. A szocialista kormány ideológiája közé tartozó teljes foglalkoztatottság elvének tükrében, a szabadulók gyárakban, különböző vállalatoknál kaptak munkát és ezzel együtt fedezet a fejük fölé

Az 1960-as évektől az elítéltekkel kapcsolatos feladatokat két állami szervre bízta. A rendőrség az ellenőrzésben, a tanácsok az utógondozásban látták el feladatukat.

A fiatalok bűnelkövetők pártfogói munkáját a megyei gyermek- és ifjúságvédelmi intézetek, a felnőtt korúak pedig a bíróságok keretein belül működő büntetés-végrehajtási csoportok látták el. 2003-ig e két korcsoport pártfogó felügyelete elkülönülten működött és fejlődött.

A szakirodalom az 1975. évi XX törvénycikk megjelenésére teszi a pártfogó felügyelői szolgálat megszületését. Létrehozták az utógondozás intézményét, melynek célja, hogy „segítse a szabadságvesztésből szabadultaknak a társadalomba való beilleszkedését és megteremtse az ehhez szükséges szociális feltételeket”(Illés Tiborné [1996] 78.o)

A jogtörténeti előzményeket áttekintve megállapíthatjuk, hogy ezek hol az utógondozásra, hol pedig a pártfogásra vonatkoztak. E két intézkedést az 1978. évi Büntetőtörvénykönyv választotta szét, melyben a pártfogás járulékos intézkedési nemként jelöli meg, míg az utógondozás egy önkéntesen igénybe vehető segítségnyújtási forma.

Az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltás az élet minden területén komoly társadalmi és gazdasági változásokat okozott. Miközben a pártfogók felügyelete alá helyezhetők száma növekedett, az alternatív büntetési formák elterjedésével, addig a munkahelyek száma csökkent, megszűntek a munkásszállók.

Az 1990-es években a bűnözés háromszorosára nőtt, így időszerűvé vált a probléma mielőbbi megoldása.

A 2003-as év jelentette a pártfogás reformját. Az új büntető eljárási törvény megteremtette a lehetőséget a szervezeti átalakulásra és szakmai fejlődésre. „2003. július 1-ével az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alatt létrejött az egységes Pártfogó Felügyelői Szolgálat, amelynek tevékenysége a fiatalkorú és felnőtt korú elkövetőkre egyaránt kiterjed.”(Kerecsi, K. et al [2007]; 4.o)

4.2. A pártfogó felügyelet szervezeti felépítése

Magyarországon egységes Pártfogó Felügyelői Osztály 2003. július 1-től működik.

2006. január 1-jén alakult meg az Igazságügyi Hivatal; melynek felügyelete alá rendelték a Pártfogó Felügyelői Osztályt, az Áldozatsegítő Szolgálatot és Jogi Segítségnyújtó Szolgálatot.

6. ábra. A pártfogó felügyelet szervezeti felépítése

Forrás: http://www.kimisz.gov.hu/data/cms19359/A_Partfogas_Magyarorszagon.pdf.

A Hivatal önállóan gazdálkodik a költségvetési forrásaival, hatásköre országos. Kiemelkedő jelentőséggel bír a hivatal szakterületein belül a Pártfogó Felügyelői Osztály. Az országban összesen 19 megyei és egy fővárosi Igazságügyi Hivatal működik, minden hivatalon belül van Pártfogó Felügyelői Osztály, melyekben elkülönül a fiatakorúakkal és a felnőtt korúakkal foglalkozó pártfogói tevékenység, illetve az igazságügyi közvetítés. A pártfogó felügyelet komoly szakmai tudást, és meglehetősen nagy empátiás készségeket követel; így a felügyelők között jogászok, közigazgatási szakértők, pszichológusok, szociálpszichológusok, pedagógusok, szociális munkások végzik munkájukat.

4.3. A pártfogó felügyelet missziója

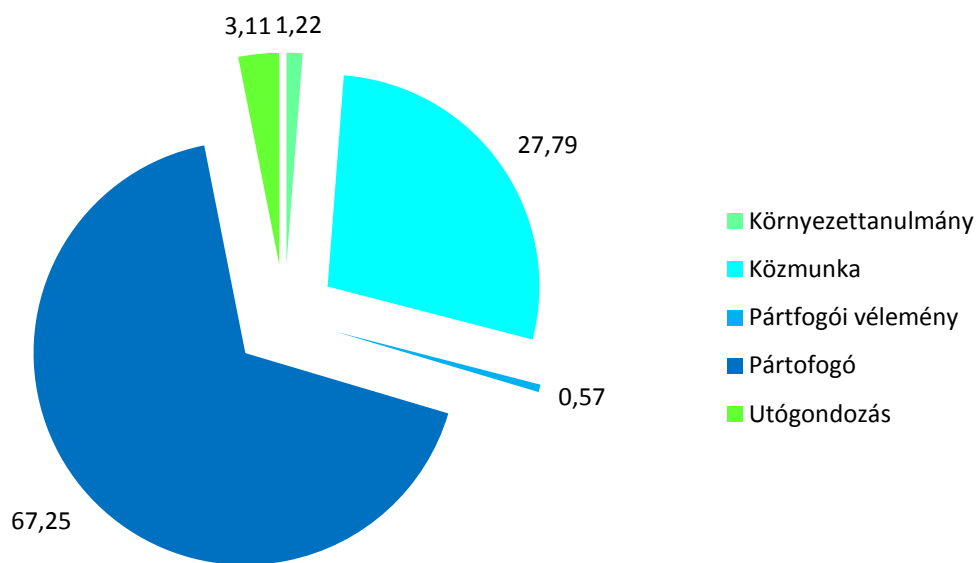
„A Pártfogó Felügyelői Szolgálat Missziója: A Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnismétlés kockázatának csökkentése. A pártfogó felügyelő az alternatív büntetések végrehajtásával, az elkövető szükséges mértékű és következetes ellenőrzésével elősegíti a büntető jogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség védelmének erősítését; támogató tevékenységével növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat a helyreállító igazságszolgáltatás elve alapján működik. Célja, hogy az elkövető szembesüljön tettének következményeivel, s hogy az áldozat, a megsértett közösség és a bűnelkövető közötti közvetítéssel a bűncselekmény okozta károk mérséklődjenek.” (Kerezsi, K. et al [2007], 10.o)

4.4. A pártfogó felügyelet feladatköre

A felügyelőknek a büntetés végrehajtás teljesen folyamatában van feladatuk. A pártfogók által végzett feladatok alapvetően öt ügycsoportba kategorizálhatók:

- környezettanulmány és pártfogói vélemény készítése
- közérdekű munka végrehajtása
- mediáció
- pártfogó felügyelet végrehajtása
- börtönpártfogolás, utógondozás

7. ábra. 2006 végén egy pártfogóra jutó ügyek száma ügycsoportok szerint
Forrás: http://www.kimisz.gov.hu/data/cms19359/A_Partfogas_Magyarorszagon.pdf

A diagram alapján, 2006 végén egy pártfogóra átlagosan összesen 99,94 ügy jutott. Ezen belül a pártfogó felügyelet, illetve a közérdekű munka büntetés végrehajtása került túlsúlyba.

Mára ez a szám közel a háromszorosára emelkedett; hiszen a pártfogói állomány méretén alig változtattak, sőt, inkább létszámcsökkentés volt a jellemző.

Környezettanulmány

A környezettanulmány készítése fiatalkorú bűnelkövető esetén 2003-tól fogva a kötelezően beszerzendő bizonyítási eszközök egyike. Ennek elkészítése a reformot megelőző időszakban a rendőrség feladata volt. Felnőtt korúak esetében a bírók vagy a büntetés-végrehajtási intézetek kérésére készít ilyen tanulmányokat, általában 30 napos határidővel. A környezettanulmány elkészítése során a pártfogó köteles megvizsgálni a terhelt életviszonyára és életvitelére vonatkozó körülményeket. Leírja a családi, baráti kapcsolatait, egészségügyi állapotát, esetleges káros szenvedélyeit, függőségeit, lakóhelyét, iskolai végzettségét, szaktudását, munkahelyét, jövedelmi viszonyait, szabadidős tevékenységeit. Fiatalkorú esetében kötelező mellékelni egy iskolai jellemzést is, mely az elkövető oktatási intézményben tanúsított viselkedéséről ad képet, illetve kötelező meghallgatni a terhelt törvényes gyámját.

Speciális esetben a pártfogó környezettanulmányt készít „a büntetés-végrehajtási intézet megkeresésére a szabadságvesztés végrehajtása félbeszakításának engedélyezéséhez, valamint a fiatalkorú fogvatartott felkészítő részlegbe történő befogadásakor, a kegyelmi eljárás során, és az államot illető bűnügyi költség és rendbírás megfizetését elengedő döntés előkészítése során.”

(http://kih.gov.hu/tevekenysegek//asset_publisher/4frusdbuyVxX/content/kornyezettanulmany?redirect=http%3A%2F%2Fkih.gov.hu%2Ftevekenysegek%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_4frusdbuyVxX%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D1)

(A 2011-ben elkészített környezettanulmányokra vonatkozó adatokat a 3. számú melléklet tartalmazza)

Pártfogó felügyelői vélemény

A pártfogó felügyelői vélemény készítésének 2003 előtt hazai jogtörténeti elődje nem ismert. A reformot követően a pártfogók tevékenységi köre kibővült, a büntető eljárásban betöltött szerepük felértékelődött. A vélemény az ügyész vagy a büntetés-végrehajtási bíró rendelkezésére készül. tartalmában túlmutat a környezettanulmányban is megjelenő információkon. Olyan szemszögből mutatja be és értékeli az oksági folyamatot, amely az eljárás során más adatokból nem feltétlenül derülne ki. Ismerteti az elkövető személyes vonatkozásait, a cselekményhez való viszonyt, illetve az elkövető személyiségében rejlő kockázatot, mely további bűncselekmény elkövetéséhez vezethet. A vélemény, mint bizonyítási eszköz általában enyhébb súlyú bűncselekmények esetében célravezető.

A vélemény figyelembevétele csupán lehetőség a bírók és ügyészek számára, azonban a tapasztalatok azt mutatják, hogy szükségszerű lenne ezen javaslatokra nagyobb hangsúlyt fektetni.

A felügyelők javaslatot tehetnek különböző magatartási szabályok elrendelésére, melyek túlnyomó részt az alternatív büntetési formák mellett jelennek meg.

Az egyedi magatartási szabályokat négy főcsoportba oszthatjuk, melyek mind a bűncselekménnyel összefüggésben állnak:

- személyiségproblémák, szenvedélybetegségek rehabilitációs kezelése pl. agresszió-kezelési tréning, drog elterelés
- a bűncselekménnyel szorosan összefüggésben lévő tevékenységek tiltása pl. szórakozóhelyektől való eltiltás
- alulképzettség felszámolására irányuló előírások pl. tanfolyamok, tanulmányok folytatása
- jóvátételi magatartás a sértett irányába, kártérítés

Közérdekű munka

A közérdekű munka a három főbüntetési nem egyike közé sorolható. Világszerte az egyik legjobban fejlődő alternatív büntetési forma. Törvény szerinti alkalmazásához nem szükséges az elítélt beleegyezése. A közérdekű munkakötelezettség rendszeres elmulasztása esetén a büntetés szabadságvesztésre változtatható.

A pártfogó munkája a közérdekű munka végrehajtásában és annak havi rendszerességgel történő ellenőrzésében merül ki. A munka tartama egy naptól ötven napig terjedhet, heti egyszeri munkavégzéssel. (A 2011-ben kiszabott közérdekű munkavégzéssel kapcsolatos adatokat a 4. számú melléklet tartalmazza)

Ez a büntetési nem sok esetben funkcionálisan működik azon bűnelkövetőknél, akik a pénzbüntetést nem tudják befizetni. Holott észre kellene vennünk az e mögött húzódó nevelői célzatot. Tapasztalatok alapján a közérdekű munkabüntetés a fiatalabb korosztályoknál a legcélravezetőbb büntetési forma.

A közérdekű munkabüntetés mind a társadalom, mind pedig az elítélt számára óriási előnyökkel rendelkezik, a másik két főbüntetéshez viszonyítva. Ez az egyetlen olyan büntetési forma, mely során nem válik büntetett előéletűvé az elkövető, illetve speciális reintegrációs lehetőségeket is magába hordoz. Sok esetben a munka értékét nem ismerő, a munkától elidegenedett embereknek nyújt lehetőséget nem hagyományos módon a munkaerő-piacon való megjelenéshez, hiszen akár egy későbbi továbbfoglalkoztatási lehetőségként is értelmezhető.

A közérdekű munka, ahogy a nevéből is kikövetkeztethető, a köz érdekét szolgáló, hasznos, ingyen munkát jelent. Sok esetben olyan munka elvégzését jelenti, amelyre alapvetően nem lenne fedezete az adott állami, önkormányzati cégnek.

Sajnos, ma még Magyarországon ez a büntetési nem számos akadállyal találja szemben magát. Alapvetően a bírók feladata kiszabni a büntetést, de egyrészt leterheltségük, másrészt kellő információk hiányában, sok esetben rosszul ítélik meg a helyzetet, és nem a megfelelő embernek, nem a megfelelő büntetést szabják ki. Másfelől igen alacsony számban vannak azok a cégek, vállalatok, önkormányzatok, melyek a munkabüntetésre ítélteteket foglalkoztatnák. Természetesen meg kell értenünk a munkáltatókat is, hiszen egyértelmű, hogy nem szívesen foglalkoztatnak olyan embert, aki sok esetben képtelen a munka elvégzésére.

Az elítéltek között nagyszámban találhatók alulképzett, hátrányos helyzetű emberek, ezért lenne mindenképp szükséges egy pártfogói vélemény készítése, melyben ők határoznák meg, hogy milyen munkatípusra, melyik elítéltet küldenék.

Eredményesség szempontjából célszerű lenne, a büntetés végrehajtásának mielőbbi megkezdése is. Ennek érdekében indokolt lenne a pártfogók önálló intézkedési lehetőségeinek biztosítása. Folyamatában, már a jegyzőkönyv felvétele után kijelölhetnék a munkavégzés helyét. Mivel a felügyelők folyamatosan tartják a kapcsolatot a munkáltatókkal, így rövid úton kiderülne, hogy a cég éppen képes-e fogadni az elítéltet, illetve a munkavégzés megkezdésének időpontja is kijelölhető lenne. Ezek által elkerülhetővé válna a bírók felé a javaslattétellel, a bírói meghallgatás, a jogerő bevárása, melyek mind-mind idő és költség igényesek.

A rendszer egyik nagy hibája a munkahelyek számának korlátozottsága és bizonytalansága. Annak ellenére, hogy ez egy főbüntetés, felügyelők által biztosított munkahelyek többsége együttműködési megállapodásokkal vagy személyes meggyőzések révén foglalkoztatnak elítélteket. Az önkormányzatok többsége elutasítja a közérdekű munkabüntetésre ítélteteket. Több esetben is előfordult már, hogy egy vezető váltáskor, az új vezető felbontva az együttműködést, nem alkalmaz a továbbiakban elítélteket.

Mindenképp fontos feladat lenne tehát további munkáltatók bevonása esetleg adó vagy egyéb kedvezmények adásával. A legjobb megoldást viszont az jelentené, ha az Igazságügyi Szolgálaton belül állíthatnának fel egy olyan hivatalt, mely az elítélteket foglalkoztatja. Így ellenőrizhetőbbé, irányíthatóbbá válna a rendszer, és kiküszöbölhetővé válnának az esetleges vezetőváltásokból adódó bizonytalanságok is. Egy ilyen hivatal létrehozásáról konferenciákon már évek óta szó van, de tényleges előrelépés még nem történt.

Ezek alapján úgy gondolom, mindenki érdekét szolgálná, a magyarországi rendszer javítása, ennek a büntetési nemnek a nagyobb számban való alkalmazása. Hangsúlyosabbá kellene tenni a helyi közösségek számára, az ingyenes munkavégzésből származó előnyöket. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat közreműködésével törekedni kellene a jobb végrehajtási feltételek kialakításához.

Mediáció

Az egyén támogatása, és az egyéni felelősség hangsúlyozásának tükrében alapvetően négyféle szemléletű büntetést különböztetünk meg.

A 70-es évektől kezdve a retributív és a rehabilitációs szemléletű igazságszolgáltatási rendszereket komoly kritikák érték. A büntetés-végrehajtás óriási költségeket igényelt, a visszaeső bűnelkövetők aránya növekedett, a sértettek kártérítését pedig sok esetben figyelmen kívül hagyták. Célkitűzéssé vált az áldozatok érdekeinek hatékonyabb képviselése, a büntetés-végrehajtási intézetek költségeinek csökkentése, az állampolgárok, közösségek aktívabb szerepvállalása a bűncselekményre való válaszadás folyamatában. Ezen célkitűzések hívták életre a resztoratív szemléletű igazságszolgáltatás intézményét Európa legtöbb országában.

A büntetőpolitikába felmerülő problémák számos nemzetközi stratégia kidolgozását eredményezték, melyek összefoglalóan több célt is szolgáltak:

- a sértettek számára nagymértékű segítségnyújtást
- az alternatív büntetési formák elterjedését
- költségcsökkentést a büntetőeljárás folyamatában
- a közösségek aktív szerepvállalását a bűnmegelőzésben

A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiájának tükrében született meg a közvetítő eljárás.

A mediáció a maori népcsoportok törzsi hagyományából ered. Ott jellemző, hogy az elkövetőn, és az áldozaton túl családtagok és közvetlen barátok is részt vesznek a megbeszélésen. Ez a módszer hangsúlyosabbá teszi, hogy a konfliktusok megoldása, a helyreállítás az érintett közösségek feladata. A Magyarországon is alkalmazott mediáció a maori konferenciamodellről annyiban tér el, hogy itt csupán a sértett, az elkövető és a független mediátor van jelen. Alapvető különbség még a két modell között, hogy a mediáció során az érzelmi feldolgozás kevesebb hangsúlyt kap, a problémákat a jövőre orientáltan próbálják megoldani.

Általános tendencia, hogy egyes európai országok pl. Belgium, Csehország egyre több konferencia elemet építenek bele saját gyakorlatukba. Kutatások támasztják alá, hogy a konferenciamodell hatékonyabbnak bizonyul az elkövetők és sértettek reintegrációjában.

A mediáció tehát egy olyan konfliktuskezelő módszer, amelyet a legkülönbözőbb vitás szituációk megoldása végett alkalmaznak. Hazánkban 2007. január 1-étől vált lehetővé a büntető ügyekben a mediáció alkalmazására. E feladat végrehajtását a Pártfogó Felügyelői Osztály erre képzett munkatársai, a mediátorok látják el.

A közvetítői eljárás csak a kevésbé fajsúlyos bűneseteknél alkalmazható, mint például személy elleni; közlekedési; gazdasági; vagyon elleni bűncselekmény, illetve ha a büntetés ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb. A többszörös visszaesés és a halált okozó bűncselekmény kizáró oknak számít. A törvényben meghatározott feltételek érvényesülése esetén az elkövető és védője, vagy pedig a sértett és ügyvédje önként kezdeményezhetik a közvetítői eljárás alkalmazását.

A folyamat során mindkét félnek lehetősége van a bűncselekmény okozta lelki traumák megvitatására. Az elkövetőnek lehetősége nyílik a felelősségvállalásra, a bocsánatkérésre illetve jóvátételre is, amely anyagi vagy szimbolikus jellegű is lehet. A mediátor szerepe csak a megállapodás írásba foglalására terjed ki, melynek tartalmáról és feltételeiről kizárólag az érintett felek döntenek.

A mediáció során az önkéntesség, a titoktartás, a közvetítő pártatlansága és a felek méltóságának tiszteletben tartása a legfontosabb alapelvek közé tartoznak.

A megállapodás teljesítése a büntetőeljárást megszüntetheti, vagy a bűncselekmény jellegét tekintve enyhítő körülményként vehető figyelembe.

Egy pártfogó felügyelővel folytatott személyes beszélgetésem során kiderült, hogy a mediáció alkalmazása Magyarországon még gyerekcipőben jár. Pedig, a büntetőpolitikában felmerülő számtalan problémára jelenthetne megoldást. Ebből kifolyólag, mindenképp fontos lenne, és a társadalom érdekét szolgálná, a mediáció szerepének kiterjesztése, hatékonyabb alkalmazása, hiszen számtalan előnnyel bír a hagyományosnak tekinthető büntetőeljárásokhoz képest:

- gyorsabb és kevésbé formális eljárás, a felek aktív részesei, alakítói a folyamatnak; a büntetőeljárás legfeljebb 6 hónapon belül befejeződhet,
- a felek több információt kapnak az eljárásról és annak kimeneteléről,
- a sértett érdekeit is hangsúlyosabban veszik figyelembe: sikeres mediáció esetén a sértett jóvátételt kaphat, valamint megbánást és bocsánatkérést az elkövető részéről,

- a sértett megismerheti a bűncselekmény elkövetésének okait, ez segíti az újabb áldozattá válás megelőzését és segíti a bűncselekmény traumájának feldolgozásában,
- az elkövető szembesül tettének következményeivel, empátia alakulhat ki a sértett irányába, ami a bűnmegelőzés érvényesülését erősíti,
- az elkövető elkerülheti az eljárás folytatását, és nem válik büntetett előéletűvé, vagy a kiszabandó büntetése korlátlanul enyhíthető.

Pártfogó felügyelet végrehajtása

Bár a pártfogó felügyelet és az utógondozás sok esetben tartalmilag hasonlóságokat mutat, mégis két külön fogalomról, intézkedésről beszélünk. A legalapvetőbb különbség, hogy míg az utógondozás egy önkéntesen vállalt lehetőségként nyílik meg az elítélt előtt, addig a pártfogolás egy bíróság által elrendelt kötelezettséget jelent.

A pártfogó felügyelet elrendelésének esetei

3. táblázat

Kapcsolódó jogintézmény	Elrendelő	Az elrendelés kötelező esetei
Vádemelés elhalasztása	Ügyész	Fiatalkorúak
Próbára bocsátás	Bíróság	Visszaesők, fiatalkorúak
Felfüggesztett szabadságvesztés	Bíróság	Visszaesők, fiatalkorúak
Feltételes szabadság	Büntetés-végrehajtási bíró	Visszaesők, fiatalkorúak
Javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás	Büntetés-végrehajtási bíró	Fiatalkorúak

Forrás: http://www.kih.gov.hu/web/guest/tevekenysegek/-/asset_publisher/4frusdbuyVxX/content/partfogo-felugyelet-vegrehajtas?redirect=http%3A%2F%2Fwww.kih.gov.hu%2Fweb%2Fguest%2Ftevekenysegek%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_4frusdbuyVxX%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D1

A felügyelet önálló intézkedésként nem, csupán a büntetés-végrehajtás járulékos elemeként jelenik meg. Célja a bűnismétlés elkövetésének csökkentése, mely az elkövető ellenőrzésével és támogatásával valósul meg. A felügyelet tartama egytől öt évig terjedhet.

A felügyelet végrehajtásához pártfogolási tervet készítenek, amelyben konkrétan elérendő célokat tűznek ki, illetve meghatározzák az ehhez szükséges eszközöket és az esetlegesen felmerülő veszélyeztető körülményeket.

A felügyelők általában havonta egyszer találkoznak az elkövetővel, megvizsgálják a jelenleg fennálló életkörülményeiket, életvitelükben bekövetkezett változásokat. A terhelt számára külön előírt, magatartási szabályok betartását ellenőrzik, ezek megszegése/ be nem tartása esetén különféle szankciók alkalmazására kerülhet sor. Szükség esetén a munkahelykereséshez is segítséget nyújtanak. Bár alapvetően nem feladatuk az összes szociális jellegű probléma megoldása, kompetenciájuk határain belül akár az egészségügyi, akár az életvezetési helyzetekben felmerült problémákhoz is segítséget nyújtanak, vagy a megfelelő szervezethez közvetítik őket.

A pártfogók számára a legnagyobb szakmai kihívást az ellenőrző és a segítő funkció közti egyensúly fenntartása jelenti. A pártfogolás végrehajtásának lényege, hogy az elkövető ne passzív alanya legyen a büntetésnek, hanem szembesüljön tettének következményeivel.

A feladatok megfelelő működéséhez elengedhetetlen, hogy a kontroll elemek és a támogató funkció kellő arányban érvényesüljenek.

A pártfogó felügyelők munkája az egyéni esetkezelések nyugszik. Jelen helyzet alapján egy pártfogóra kb. 300 pártfogolt jut, ami háromszoros túlterheltséget jelent egy felügyelő számára. Ilyen hatalmas mértékű túlterheltség esetén nem csoda, ha sok esetben az egyén eltűnik, és csak egy adathalmaz részévé válik. Ezt a problémát csupán sürgős és nagyarányú létszámbővítéssel lehetne orvosolni.

Mivel az egyéni esetkezelés lehetősége a létszám állomány szűkössége miatt nehezen érvényesíthető, egyre nagyobb számban élnek a csoportos foglalkozások eszközével.

Ezek a foglalkozások elsősorban a szociális készségek fejlesztését, viselkedéskorrekcióját segítik, pl: agressziókezelési, életvezetési foglalkozások. Tapasztalatok alapján ezeket elsősorban a fiatalkorú elítéltek esetében érdemes alkalmazni, mivel bennük rejlik a legtöbb lehetőség, viselkedési normáik alakítására.

5. UTÓGONDOZÁS

5.1. Bevezetés

Alapvetően figyelembe kell vennünk, hogy a fogvatartottak jelentős része a marginalizációs tényezők és a személyiségbeli problémák együttes hatására válnak bűnelkövetőkké. Ők a társadalom olyan elszigetelt, többszörösen hátrányos helyzetű tagjai, akik sokszor a büntetés-végrehajtási rendszerbe való bekerülés előtt is a társadalom kirekesztettjei voltak. Alulképzettek, munkanélküliek, hajléktalanok, folyamatos anyagi problémákkal küzdők, szenvedélybetegek sora válik bűnelkövetővé.

Egyes pszichológusok szerint, esetükben sokszor nem is beszélhetünk reintegrációról, hiszen a szó visszaillesztést jelent, de ezen emberek jelentős része soha nem is volt a társadalom integrált tagja. A hosszan tartó elszigeteltség, a börtön szocializáció következményei csak további nehezítő körülményként jelennek meg. Ezért is tartom nagyon fontosnak, hogy a büntetés-végrehajtás hagyományos szerepén túllépve, tényleges segítséget nyújtson azok számára, akik változni akarnak.

5.2. Szabadulásra való felkészítés

Dolgozatom szempontjából a legfontosabb tevékenység az utógondozás kérdése.

Az utógondozási feladatok ellátását a pártfogó felügyelőkön kívül, számtalan öntevékeny civil és egyházi szervezet segíti.

Maga az utógondozás egy sok tényezőből álló, összetett folyamat, mely komoly társadalmi összefogás, és egy erős, jól kiépített szociális háló megléte nélkül elképzelhetetlen.

Alapvetően két folyamatra, a szabadulást megelőző és a szabadulást követő tevékenységekre különíthető el. Általában a szabadulást megelőző hat hónapban megkezdődik az elítélt felkészítése a szabadulásra. Ebben szociális munkások, pszichológusok, lelkészek, pártfogók egyaránt segítséget nyújthatnak.

Különösen a hosszabb ideig történő szabadságvesztéseknél igaz, hogy az elítéltek azonosulnak a börtönkultúrával, elfelejtik a kinti élet szabályait. Sok esetben bele sem gondolnak, mekkora változások mentek végbe a világban.

Gondoljunk csak bele, milyen sokként érheti, egy pl. 10-15 év után szabaduló embert a környezetben bekövetkezett hatások, pl. a bevásárlóközpontok, dohányboltok megjelenése, a technikában bekövetkezett változások, vagy akár csak a szomszédság kicserélődése. De a pénz nominál értékben bekövetkezett változások is jelentősek lehetnek. Emlékezzünk vissza pl. 10-15 évvel ezelőtt mennyibe is került egy kg kenyér, és összességében mennyivel kevesebb pénzből meg lehetett élni. Ezért szükséges fokozatosan kialakítani bennük egy reális képet.

A szabadulás felkészítésének szerves részét képezik még az egyéni esetkezelések, a mentális tanácsadások. Az börtöngondozással foglalkozó szervezetek a saját módszereik használatával, azonos célért küzdenek, ami nem más, mint a szabadulásra váró elítélt lehetőleg jobban való felkészítése. Együttesen megtervezik a szabadulás után elvégzendő kötelező teendőket, ennek vizsgálati módszere a szervezetek eltérő jellegű intézményi rendszerét tekintve más – és más lehet. Lehetőségem volt megismerkedni, egy nagyon érdekes, újfajta felkészítési technikával.

5.3. Váltó-Láz

Egy új megközelítés

A szabadulásra való felkészítést egy teljesen új aspektusból megközelítő ötletként merült fel egy társasjáték megalkotása, melynek célja, hogy játékos keretek között, didaktikus módon, könnyen érthető formában felkészítse az elítélteket a szabadulás utáni teendőkre. A játék vezetői 15-20 alkalommal, 4 fős csoportokban találkoznak.

A játék lényege, hogy a szabadulás utáni első hónap teendőit lépésről-lépésre megtervezzék, ezért egy menet 30 körből áll. A legfontosabb teendők között szerepelnek, melyek a játék során kötelezően teljesítendő küldetésekként szerepelnek:

- a szükséges dokumentumok megszerzése
- lakhatás és annak költségeinek megszervezése
- munkakeresés
- önellátás kihívásainak ismertetése
- váratlan események számbavétele

A játék alkotóinak különböző problémákból fakadó kihívásokkal kellett megküzdenie. Alapvetően igazodniuk kellett a rendelkezésükre álló idő szűkösségéhez, illetve a szabályok kialakításánál figyelembe kellett venni, hogy a csoportok összetétele heterogén, így könnyen érthetőnek és egyszerűnek kellett lennie.

A megoldást az életszerű szabályok kialakításában találták meg. A szabályok a táblán, illetve a külön kiosztott személyi lapokon is megtalálhatók. A játéktáblán igyekeztek elkerülni a hosszú szövegeket, ezért mindenütt piktogramok szerepelnek. Játékvezetői szerepre pedig a fogvatartottak közül kiképeztek kortárs segítőket.

A tervezetek szerint a játéknak egy interaktív és egy digitális verziója is létezett. Az informatikai verziót hálózatszerűen tervezték összekapcsolni, ennek kialakítása azonban túl bonyolult, és túl költséges lett volna, ezért csak egyszemélyes verzió létezik belőle. Bár a játék feltalálói jobban szeretik a hagyományos verziót, a digitális változat nagy előnye, hogy hozzájárulhat a digitális írástudatlanság megszüntetéséhez, ami a 21. század egyik alapkövetelménye.

A játék menete

Első lépésként minden játékos kap egy személyi lapot, ahol a saját adatait kell feltüntetni, pl. gyermekek száma, börtönben ledolgozott évek, végzettség, szenvedélyek. Ezek alapján kiszámolható egy induló tőke, ami a szabadulás után a játékos rendelkezésére áll.

Az első, talán legfontosabb kérdés a lakhatás kérdése.

Tapasztalatok szerint a hosszabb ideig tartó börtönbüntetések során a családi kapcsolatok meglazulnak, sokszor teljesen megszűnnek. Az Alapítvány munkatársai azt mesélték, hogy ők is sok esetben felajánlják a segítségüket a látogatások terén. Mivel sok börtön tömegközlekedéssel nehezen megközelíthető, vagy túl messze van, így vállalják a családtagok szállítását, illetve hosszabb utazások során még ételmet is biztosítanak számukra. Sajnos a tapasztalatok azt mutatják, hogy a családok sok esetben, így sem vállalják a fogvatartott családtag meglátogatását.

Ennek köszönhetően számtalan szabadultnak nincs hová visszatérnie. Ilyenkor lehetőségük van hajléktalanszállókon, félutas házakban vagy egy-egy olcsóbb albérletben elhelyezkedniük.

A lakhatási kérdés megoldása után önálló döntéskörükbe tartozik, hogy otthon maradnak vagy megkezdik a kitűzött küldetések végrehajtását. Az otthon maradás esetében is különböző tevékenységeket kell folytatniuk, melyek szintén pénzbe kerülnek; pl. a mosás, de ezek elvégzésért különböző kategóriákban pontot szerezhhetnek. Ilyen kategória a megjelenés, az erőnlét, az egészség illetve az információ, melyeknek mind az álláskeresésnél van fontos szerepe.

A legtöbb küldetés elvégzésének segítségére oktató jellegű információkat nyújtanak a játékvezetők. Pl. a játék során az elítéltek megtanulhatják, hogyan kell helyesen kitölteni egy lakcím bejelentő lapot, vagy akár egy csekket. Ezek a számunkra triviálisnak tűnő dolgok, az elítéltek számára komoly segítséget jelentenek.

A nap végi zárás során az aznapra felmerülő költségeket minden esetben ki kell fizetni.

A játék végén egy értékelést kapnak a fogvatartottak, amelyben hangsúlyosan jelenik meg a munka szerepének értékelése.

Tapasztalatok

A Váltó-sáv Alapítvány havi rendszerességgel tart szakemberek, érdeklődők, civilek és érintettek számára beszélgetéseket, különböző programokat. Az egyik ilyen rendezvény során került sor a társasjáték bemutatására, illetve a játék kitalálói személyes tapasztalataikat is megosztották a részt vevőkkel.

Elmeséléseik alapján az elítéltekben sokszor a „hasítás” gondolata él. Úgy érzik a börtönben minden rossz, mindenki csak bántani akarja őket, de a szabadulás után minden rendben lesz, munkalehetőség, szerető család várja majd őket. Ezért a játékvezetők feladatai közé tartozik az is, hogy megpróbálja az elítélteket a realitás talaján tartani.

A munkaért járó bér és a börtön munkáért járó díjazás között sok esetben nem látnak párhuzamot, ugyanis a börtönmunkáért kapott fizetés jóval alacsonyabb. A célcsoport számára nagyon nehezen érthető kérdés az adófizetés miéértje, továbbá nehezen értelmezhető számukra a bruttó-nettó érték közti különbség is.

Elmeséléseik alapján, az elítéltek ösellenségként kezelik a börtönt, igyekeznek minden olyan lehetőséget kikerülni, ami véleményük szerint a börtön érdekeit szolgálná.

5.4. Magyar Testvéri Börtöntársaság

Az utógondozási folyamatokban a különböző egyházi szervezetek is komoly segítséget nyújtanak. A legtöbb büntetés-végrehajtási intézetben jóformán az összes felekezet jelen van, én ezek közül, a már 20 éves múltra visszatekintő Magyar Testvéri Börtöntársasággal foglalkoztam. A társaság ügyvezetőjével, Magyarai Mártonnal való interjúm során, megismerkedhettem a misszió munkásságával, céljaival, jelenlegi helyzetével.

A Prison Fellowship International a világ egyik legnagyobb, börtönpasztoriációval foglalkozó szervezete, melynek a Magyar Testvéri Börtöntársaság is tagja. Pontosan 297 önkéntes missziós dolgozik országszerte a börtönökben, akiknek az intézetekbe való szabad bejutását a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által kibocsájtott igazolvány biztosítja. Az önkéntes, főként lekipászorokból álló missziósok az intézeten belül miséket, áhítatokat, egyéni lelkigondozásokat tartanak.

A börtönbe kerülés után az elítéltek teljesen új életkörülmények, szituációk között találják magukat, melyek feldolgozására segítségre van szükségük. Az első legjelentősebb traumákat általában a családról kapott negatív hírek okozzák. Az évek alatt a családi kapcsolatok sok esetben meglazulnak; a házastársak tovább lépnek, sokszor arról értesül a fogvatartott, hogy gyermekeit a gyámhatóság vette a gondjai alá. Sok elítélt ilyenkor lelkiileg teljesen megtörik és olyan lelki segítségnyújtásra van szüksége, amire a túlterhelt nevelők nem képesek.

Egy bűncselekmény elkövetésekor az egész társadalom áldozattá válik. Megbánás, felelősségvállalás nélkül a változás lehetetlen. Az evangélikus lelkészek szerint is nagyon fontos megmutatni az elítéltek számára a másik oldalt. Ehhez szembe kell állítani tettének következményével, ismertetni kell az áldozat számára okozott traumákat, sérüléseket.

A jóvátétel, megbánás kérdésköre sokkal fontosabb, mint amekkora hangsúlyt kap jelenleg. Minden utógondozással foglalkozó személy, akivel beszéltem, a fejlődési lehetőségeket a helyreállító igazságszolgáltatásban látta. A Zákeus, egy ennek keretében működtetett program, melynek célja az áldozat és az elkövető közti kapcsolat helyreállítása. A nemzetközi tapasztalatok alapján, jó eredménnyel működtetett program során, több áldozat és elkövető, hat héten keresztül vesz részt közös foglalkozásokon. Sajnos a tapasztalatok azt mutatják, hogy a program végére vagy az egyik vagy a másik fél lemorzsolódik és ritkán jön létre a tényleges megbocsájtás.

Az evangélikus lelkészek többsége család centrikus oldalról közelíti meg a segítségnyújtást, hiszen az elítéltek életében ez az egyik legjobban hiányzó elem.

A Lengyel Testvéri Börtöntársaság által végzett kutatások bebizonyították, hogy a visszaesés kockázatának csökkentése 7%-al eredményesebb azoknál, akiknek lehetősége van a családjukhoz visszatérni. Bár a kutatás lengyel keretek között zajlott, úgy gondolom ez nemzetközi szintre kivetítve is igaz, ezért a programok nagyon fontos részét képezi az elítéltek családjának segítése, erkölcsi támogatása, felkészítése az elítélt szabadulás utáni visszafogadására.

Az Angyalfa program keretében karácsonykor a börtönviselt szülők nevében küldenek ajándékot a gyerekeknek, ezzel is erősítve a családi kötelezettségeket.

Válaszként nagyon sok esetben küldenek a gyerekek köszönő levelet a szülő számára, akinek ezek a gesztusok hihetetlen erejű motivációt jelentenek. Az Angyalfa program másik részét a nyári táboroztatás jelenti.

A szervezet 1997 óta évente szervez fogvatartott szülők gyermekei részére nyári táborokat. Ezeknek a táboroknak a célja, hogy kiemeljék a gyermekeket akár egy hétre is a saját, sok esetben negatív környezetükből, és mintegy megelőzésként bármi újat tanítsanak nekik. Az elmúlt 16 év során rengeteg gyerek vett részt ezeken a foglalkozásokon, sokuk időközben felnőtt, de közülük még senki nem követte szülei „példáját”. A költségeket az egyház saját forrásokból, illetve támogatásokból biztosítja. Idén pl. a Dán Evangélikus Egyetemi Gyülekezet fedezte a teljes költségeket.

A költségvetés szűkössége miatt három éve, már csak országos szinten hét börtön fogvatartottjainak van lehetősége élni ezzel a programmal. Meglepő tapasztalat, hogy a fogvatartottak egymást túllicitálva igyekeznek saját gyermekük számára biztosítani ezt a lehetőséget, ez mintegy bizonyítékként mutatja megbánásukat. Negatív tapasztalat, hogy a táboroztatáshoz mindkét szülő beleegyezése szükséges, a szabadlábban lévő fél pedig sok esetben dacból, dühből vagy csak szimpla elhatárolódás végett nem engedélyezi.

Egy másik nagyon jól működő, példaértékű rendszer az APAC körlet működtetése, melynek központjában szintén a családdal való kapcsolat áll. A program Dél-Amerikából indult, Közép-Kelet-Európában viszont csak Magyarországon és Brazíliában került bevezetésre.

Hazánkban jelenleg 2009 óta Vácott az egyetlen olyan börtön, ahol a börtön vezetésével és a börtönlelkészek segítségével APAC körlet működik.

Számadatok alapján is bizonyítható a körlet eredményessége, hiszen 2009 óta 48 elítéltből csupán ketten kerültek vissza.

A program nagy előnye, hogy nincs költségigénye, viszont nagymértékű segítséget nyújt a fogvatartottnak és családjának. jelenleg 4 zárka van kialakítva, melyben 24-en laknak.

A cellán belül engedélyezett a családi képek használata, a kicsit jobb komfort érzet végett akváriumok, faliszőnyegek vannak a cellákban. Bár nem kötelező feltétel, de minden ott lakó 6 és 14 óra között dolgozik. A körlet sajátossága, hogy mindennapra előre szervezett keresztény nézetű programokon kell részt venni a fogvatartottaknak.

- hétfőnként film klubokat tartanak, melyeken mélyebb tartalmú, nevelői célzatú, de szórakoztató filmeket néznek meg
- a kedd a büntetés-végrehajtás napja, ilyenkor körleülések segítségével megbeszélik gondjaikat
- szerdánként zsoltár énekléseket, irodalmi előadásokat tartanak. Esetenként meghívnak olyan keresztény szellemiségű ismert embert, akinek élete példaként szolgálhat számukra. Ennek keretében többször volt vendége az APAC körletnek Erőss Zsolt is.
- csütörtökönként evangélikus teológusok tesznek látogatást a körletben
- a pénteki nap során lehetőségük van levelet írni a családtagoknak
- a hétvége az egyház jegyében telik. Biblia órákat, zenés Istentiszteleteket tartanak, melyen a többi körlet lakói is részt vehetnek.

Az itt lakó elítélteknek korlátlan levélküldési lehetősége van, több csomagot fogadhatnak, és négyszer annyi lehetőségük van a családlátogatásra. A program célja nem egy kirakat körlet működtetése, ahol minta fogvatartottak példaértékű eredményeit mutogathatják, ezt a tényt az is bizonyítja, hogy a jelenleg ott élő 24 elítélt közül, hárman gyilkosság miatt töltik büntetésüket. A cél a pozitív változás produkálása mind a fogvatartott, mind a család életében.

Nagy sikerű program még, az évente szervezett országos szintű Bibliavetélkedő.

Az elítéltek részéről, már sokszor novemberben megdöbbenő aktivitás tapasztalható.

Az előző években az első három helyezett pénzjutalmat kapott, az idei évtől sajnos – ismételten csak a szűk lehetőségek miatt- nincs erre mód.

Idén a dobogós helyezettek különféle jutalmazásban részesülhetnek, lehetőséget kapnak a börtönben szerzett fegyelmi eltörlésére, vagy plusz egy csomag fogadására.

A társaság a hagyományos utógondozásból is megpróbálja ki venni a részét. Nagyon fontos tényező, hogy a szabadulás utáni teendők elvégzése, a megfelelő környezet kialakítása. Ennek támogatására nyert meg egy pályázatot a társaság. Az 50.000.000 Ft-os keretből két börtön éppen akkor szabaduló elítélteinek próbálta anyagi segítségnyújtással megteremteni a kedvező lehetőségeket. A program ugyan csak március 31-én fog lejárni, az eddig tapasztalatok sajnos nagyon negatívak. A baracskai intézetből 12, a kalocsaiból 8 elítéltnak próbáltak lakhatást és munkalehetőséget biztosítani.

A pályázat megvalósítása során számtalan olyan probléma merült fel, mely a társadalom elutasító hozzáállásából ered. A főbérlokk, cégek a fogvatartott szó hallatán nagyon sok esetben elutasító magatartást tanúsítottak. A missziósok ezt a negatív hozzáállást nem csak a pályázat kapcsán, hanem egész munkájuk során folyamatosan tapasztalják. Egyik egyházi szervezetnek sem sikerült már évek óta pályázatok vagy állami támogatások révén anyagi forráshoz jutnia, bár a Magyar Testvéri Börtöntársaság évről évre beadja kérelmét a kiemelt költségvetésű támogatásra.

Többször próbálták a Magyar Biztosítók Szövetségét is anyagi támogatásra ösztönözni, de itt sem jártak sikerrel. Sajnos be kell látni, hogy anyagi támogatások nélkül az egyház nyújtotta lehetőségek is folyamatosan csökkennek. Nem tudnak megfelelően a jövőre koncentrálni, újabb lehetőségeket felkutatni, és ezáltal megfelelő eredményeket produkálni.

5.5. TÁMOP 5.6.3.

Projekt célja és háttere

Az Új Széchenyi Terv keretein belül kerül megvalósításra a TÁMOP 5.6.3.kódjelű „A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje.” című kiemelt projekt. Statisztikai adatokkal alátámasztható, hogy bár a bűncselekmények száma az ezredforduló után csökkenésnek indult, a visszaesések aránya nőtt. Nemzetközi szinten felismerésként hatott, hogy a közbiztonság javítása érdekében a bűnüldözés hagyományosnak vett eszközzrendszere nem elegendő.

Az eredményesség érdekében a visszaesési rátát haladéktalanul csökkenteni kell, mely a társadalmi reintegráció segítése nélkül elképzelhetetlen.

Ennek érdekében jött létre az Európai Unió támogatásával a TÁMOP 5.6.-os konstrukció, amely több pillér segítségével kívánja elérni a megvalósítandó célt. 2010. április 15 és 2012. november 30. között zajlott a TÁMOP 5.6.2. modellprojekt Magyarország három régiójában, majd ezt követte a TÁMOP 5.6.3. projekt, amely új elemekkel bővült és országos kiterjesztésűvé vált.

A kiemelt projekt elsősorban a fogvatartottak társadalmi és munkaerő-piaci visszailleszkedésére fókuszál, melyet egyrészt a célcsoport fejlesztésével (tréningek és szakmaképzések során), másrészt a befogadó környezet alakításával kíván véghezvinni.

A projekt a Belügyminisztérium, mint projektgazda, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, a Nemzeti Munkaügyi Hivatal és a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal közreműködésével kerül megvalósításra.

A kiírás forrását az Európai Szociális Alap és Magyarország együttesen finanszírozza.

A rendelkezésre álló keretösszeg több, mint 2.000.000.000 Ft, mely a négy résztvevő szervezet között, feladataik mértékével arányosan kerül szétosztásra.

A Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal munkatársával, a projekt szakmai vezetőjével, Dobos Dorinával folytatott interjúm során közelebbről megismerhettem a projekt felépítését, kiemelt céljait.

A projekt résztvevői

Alapvetően az országot három nagy területi egységre bontották: Kelet-, Közép- és Nyugat Magyarországi régiókra. Minden területnek van egy külön területi vezetője, aki koordinálja ellenőrzi a feladatok végrehajtását. A projekt szakmai vezetője a projekt összességért felelős. A Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal keretein belül – a központi, menedzsment munkatársakon felül - 37 utógondozó koordinátor, 4 pszichológus, és tervezetten 105 önkéntes tevékenykedik. Az önkéntesek toborzása még jelenleg is zajlik, ezért számuk még nem meghatározható. A másik két szervezet 39-39 helyi szakmai megvalósítót foglalkoztat az ország büntetés végrehajtási intézeteiben.

A projekt megvalósítását három fős szakmai csoportok végzik, ennek része a reintegrációs tanácsadó a Nemzeti Munkaügyi Hivatal, a büntetés-végrehajtási projektfelelős a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, illetve az utógondozó koordinátor a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal részéről.

A projekt tartalma

A társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációs folyamat négy egymásra épülő szakaszból áll.

Az első szakaszban jön létre a fogvatartottak toborzása, tájékoztatása. Célkitűzések szerint összesen 5500 főt szeretnének bevonni, a jelenlegi helyzet állása alapján, már 2000 fő fölött van az önkéntesen jelentkezők száma. A projekt zárására a területi munka tekintetében 2014.december 31.-én kerül sor, a jelenlegi előrehaladás alapján addig sikerülni fog a tervezett létszám bevonása.

Első lépésként adatvédelmi nyilatkozat készül, majd ennek kitöltése után kezdődik meg a munka a fogvatartottakkal. Az igényfelmérést követően a felek, az egyéni fejlesztési tervben nyilatkoznak, hogy a továbbiakban vállalják a kölcsönös együttműködést.

A fogvatartottak körében az igényfelmérés során kérdőíveket vesznek fel, mely alapján felmérik a fogvatartottak családi körülményeit, egészségi állapotát, kompetenciáit, képzettségeit, stb.

A második szakaszban megkezdődik az elítéltek gyakorlati felkészítése, amelynek fő célja a megfelelő önismereti kép kialakítása az elvárt társadalmi normák tükrében. Ebben a ciklusban zajlik a 15-20 fős csoportok számára tervezett készség- és képességfejlesztő tréningek lebonyolítása. A csoportok összetételét az intézeti tapasztalatok, a fogvatartottak kompetenciái, szükségletei szerint alakítják ki. Összeállításakor figyelembe kell venni az egymás között fennálló különböző ellentéteket. A fogvatartottak a projektben meghatározottak szerint ötféle készségfejlesztő tréningen vehetnek részt:

- agressziókezelő
- kommunikációs
- konfliktuskezelő
- önismereti
- életvezetési

Mindegyik tréning két modulból épül fel modulonként 30 órában. Az előzetesben lévő fogvatartottak számára 2, a jogerősen elítéltek számára 3 tréning teljesítése kötelező. Fiatalkorú fogvatartottak számára az életvezetési tréning kötelező, melynek fő célja az egészséges életmód fontosságának kihangsúlyozása.

A *harmadik szakasz* a fogvatartottak szakmaképzésére irányul. Az fogvatartottak összesen 50-100 akkreditált, betanító jellegű különböző szakmaképzésen vehetnek részt az intézeti sajátosságok figyelembevételével. A tanfolyamok lebonyolítását külső vállalkozó fogja teljesíteni. Figyelembe véve a fogvatartottak kompetenciáját, elsősorban olyan szakmák betanítását tűzték ki célul, melyek a mai munkaerő-piacon hiányszakmaként jelennek meg.

A *negyedik szakasz* része az intenzív utógondozás, valamint a munkaerő-piaci szolgáltatások. A szabadulásra való felkészítés elengedhetetlen része az utógondozásnak. A büntetésüket hosszabb ideje töltő elítéltekben sokszor teljesen torz kép alakul ki a kinti világról. A reális kép kialakulása érdekében, az idő közben bekövetkezett változásokról informálják őket, idő- és pénzgazdálkodási tanácsokat adnak. A főként a negyedik szakaszban megjelenő szolgáltatások alapvetően két csoportra bonthatók:

1. szociális ügyintézés:

- a. lakhatási lehetőségek feltérképezése, ezzel kapcsolatos tájékoztatás, ügyintézés
- b. személyes iratok beszerzése
- c. jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés segítése
- d. gyámügyi és gyermekvédelmi ügyekben tanácsadás, ügyintézés
- e. különböző tájékoztatások nyújtása, mint pl. pártfogó felügyelettel, civil szervezetekkel kapcsolatos információk nyújtása

2. egyéni esetkezelés:

- a. családi kapcsolatok helyreállítása
- b. jóvátételi programok
- c. segítő beszélgetések

Az egyéni foglalkozások mellett csoportos formában is lehetőség van a fogvatartottak érzékenyítésére. A csoportos foglalkozások 5-10 fős csoportokban zajlanak, amelyeket az utógondozó koordinátor, a reintegrációs tanácsadó egyéni, vagy páros csoportvezetéssel tartanak.

Ezzel párhuzamosan, kísérleti jelleggel megkezdődik a visszafogadó közösség érzékenyítése. Ez elsősorban területi műhelymunkák, a projektben szereplő munkatársak által nyújtott információszolgáltatások révén történik.

Mivel a projekt országos hatáskörű, minden területen képviselteti magát az utógondozó koordinátor, adott esetben több fő személyében is. A településen élő közösség érzékenyítését megkönnyíti, hogy egy-egy területi munkatárs maga is arról a területről származik, vagy ott dolgozott. A már kialakult személyes kapcsolatok nagyban segítik a kapcsolatfelvételt, a közösség motiválását.

A projekt kísérleti elemeként jelenik meg a pszichológusok által nyújtott segítségnyújtás. A szabadulás után a volt fogvatartottak, a hirtelen bekövetkezett nagymértékű környezetváltozástól olyan krízishelyzetekben találhatják magukat, melynek feldolgozásában tudnak segítséget nyújtani a projektben tevékenykedő pszichológusok. Ezt a speciális szindrómát a szakmabeliek évek óta érzékelték, de az ezzel való foglalkozás sajnos eddig elmaradt. Fel kell ismernünk, hogy a reintegráció nem csak társadalmilag fontos kérdés, hanem többszörös költségmegtakarítást is jelent. Egy megfelelő módszer kidolgozásával, mintegy megelőzési jelleggel a büntetés-végrehajtás költségei csökkenthetők, másrészt a pszichiátriai gyógyszerek fogyasztása is csökkenthető, illetve pozitív hatást gyakorolhat a reintegrációs törekvések esetében.

5.6. A szabadulás utáni segítségnyújtás

A szabadulás utáni első hat hónap a legkritikusabb, ezért nagyon fontos, hogy az elítéltek érezzék, hogy továbbra is áll mögöttük valaki, akitől segítséget kaphatnak.

A visszaesés kockázatának csökkentése a biztos lakhatási körülmények, a munkalehetőségek, illetve a tartós családi, emberi kapcsolatok kialakítása nélkül elképzelhetetlen.

Az egyik legfontosabb a biztos lakhatási körülmények kialakítása. A legideálisabb esetben az elítéltnak van lehetősége valamelyik családtagjához visszaköltözni. A család által biztosított háttér és támogatás, bár fellengzősen hangozhat, de csodákra képes. Viszont vannak olyan esetek is, amikor a családhoz történő vissza kerülés egy ördögi kör része. Hiába van tudatában annak az elkövető, hogy helytelen volt, amit tett, a szociális körülmények változatlansága mellett, előbb-utóbb a család érdekében ismét muszáj lesz ismét bűnözésre hajtania fejét.

Vannak viszont olyan esetek, amikor az elkövető családi támogatás nélkül marad.

Ilyenkor az utógondozó segítségével számba veszik a felmerülő lakhatási lehetőségeket, ezek közé tartoznak a hajléktalanszállók, a menedékházak vagy a kisebb költségű albérletek. Leggyakoribb esetben a hajléktalanszállókat szokták igénybe venni, bár ez messze nem tartozik a legjobb megoldás közé, mert nagyon sok szálló csak éjszakára nyújt szálláslehetőséget, továbbá szakirodalmak szerint a fogvatartottak is mindent megtesznek, hogy elkerüljék, az életük mélypontjának számító hajléktalanszállókat.

A munkalehetőség biztosítása az egyik legbiztosabb módja annak, hogy csökkenthetővé váljon a visszaesési lehetőség.

Jelenleg Magyarországon a gazdasági körülményeknek köszönhetően nagyon magas a munkanélküliségi ráta. A szakképzett, felsőfokú végzettségű emberek számára is nehéz feladat állást találni. Országos szinten 2013. második negyedévében 10,3%-os volt a munkanélküliségi ráta.

Az ítélet letöltése után szabaduló emberek, munkaerő-piaci helyzetét azonban még számos tényező hátráltatja. Ahogy már többször említettem, az elkövetők között nagy számban fordulnak elő alacsony végzettségű, szakképesítés, munkatapasztalat nélküli személyek, s ha mindez nem lenne elég, a legtöbb munkahelyen alapvető elvárás a tiszta erkölcsi bizonyítvány megléte.

2010 októbere és 2011 májusa között készült Magyarországon egy kutatás, melyben az erkölcsi bizonyítvány diszkriminatív hatását vizsgálták.

A felmérés során három különböző álláskereső portál 700 álláslehetőségét vizsgálták, melyek közül 391 esetben csak erkölcsi bizonyítvány ellenében lehetett megpályázni az állást. Sok munkáltató az erkölcsi bizonyítványtól függetlenül sem tartja elképzelhetőnek, hogy egy volt elítéltet foglalkoztasson, melynek különböző okai lehetnek; a többi munkavállaló nem tudná elviselni, vagy sok esetben azt feltételezik; hogy „a múltban elkövetett bármely bűncselekmény maga után vonzza az állandó szabályszegést, tehát mindegy, hogy mikor és mit követett el az illető, nagy valószínűséggel képtelen lesz a munkahelyi szabályok betartására (is).”(Csáki-Mészáros [2012] 60.o)

Az erkölcsi bizonyítvány a bűnelkövetés hátrányos jogkövetkezménye, melynek birtokában sérül a szabadulók munkához való joga, mert ily módon a szabadulást követően még sok évig hátrányban részesülnek a munkaerő-piaci versenyben.

Ennek ellenére természetesen az összes szervezet a szűkös lehetőségek határain belül, megpróbálja növelni az elhelyezkedés esélyeit.

Ehhez különböző mértékű, fajtájú segítséget nyújtanak. Vannak alapítványok, melyek külön segítséget nyújtanak az önéletrajz megírásához, álláskeresési technikákat oktatnak, vagy számítógépet, telefont biztosítanak, melyeken keresztül elérhetővé válik egy-egy munkáltató.

5.7. Az utógondozás nehézségei

Az utógondozás tevékenysége kizárólag a segítségnyújtásra épül.

A szabadságvesztésből szabadult saját belátása szerint élhet az utógondozás adta támogatási lehetőséggel. Kimenetele függ az elítélt motivációjának mértékétől, akaratától. Az utógondozás intézménye csak azok számára nyújthat segítséget, akik ténylegesen változni akarnak. Az elítélt dönti el, hogy mennyi ideig és milyen aktivitással vesz részt a folyamatban. Előfordulhat, hogy az elítélt kevés reményt fűz a segítségnyújtáshoz, ezért inkább meg sem próbálkozik vele, vagy épp ellenkezőleg túlzott reménnyel fordul az intézményhez.

Az utógondozási folyamat nem tartalmaz ellenőrző funkciót, a megbeszéltektől való eltérés következményeket nem von maga után. Mivel eredményessége elsődlegesen az elítélt hozzáállásától függ, így a tevékenység kimenetele bizonytalan, nem objektíválható. a folyamat eredményességének értékelésére nincsenek mutatók, a megfelelő színvonalú ellátásának ellenőrzése az értékelési nehézségekből fakadóan évek óta nem történt meg.

További nehézségeket okoz az utógondozási munkálatok során a társadalom hozzáállása. Egy erős, jól kiépített szociális háló meglétének alapja, egy elfogadó társadalom.

A reintegrációra tett próbálkozások egész addig csak próbálkozások maradnak, amíg a társadalom elutasítóan áll a szabadultak helyzetéhez. A megfelelő hozzáállást a kormány intézkedései sem segítik elő. Ahogy már előzőleg kifejtettem, munkavállalás szempontjából nem hogy segítené, de még különböző akadályozó tényezőkkel még nehezebbé teszi az elítéltek helyzetét.

A lakhatás kérdésében sem nyújt elegendő segítséget. Magyarországról hiányzik egy jól kiépített szociális rendszer. A nyugati országokban a kormányok a lakhatás kérdést, úgynevezett félutas házakkal biztosítják. Mint már említettem a hajléktalanszállók az egyetlen, a szociális szféra által biztosított szálláslehetőségek, ezek azonban az elítéltek számára azt jelenti, hogy bár büntetését letöltötte véglegesen a társadalom periferiájára szorult.

6. KÉRDŐÍV KIÉRTÉKELÉSE

Primer kutatásom alapját a saját magam által összeállított kérdőív alkotta, melynek fő témaköreit a magyarországi bűnözésről kialakult kép felmérése, illetve a pártfogói felügyelet munkájáról való tájékozottság jellemezte.

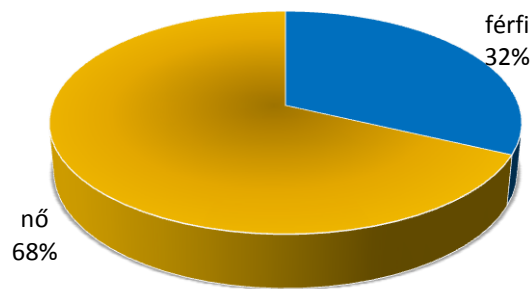
A kérdőívem segítségével arra, az általam felállított hipotézisekre kerestem a választ, hogy a társadalom véleménye szerint, egy bűncselekmény elkövetésekor a lehetséges börtönbüntetés ténye kellőképpen elrettentő erejű-e. Továbbá úgy gondoltam, hogy a személyes és munkakapcsolatokat a büntetett előélet tudata negatívan befolyásolja. Bár tisztában voltam vele, hogy a pártfogó felügyelet munkájával teljes mértékig csak a társadalom kis része van tisztában, azt feltételeztem, hogy a hatékonyabb munkavégzés érdekében az oktatásban való aktív részvételt támogatná mindenki.

Kérdőív kitöltését kétféle célcsoport bevonásával végeztem el. Az elektronikus formátumú terjesztéssel a civil szférát kívántam elérni, míg a papír alapú, személyes lekérdezéssel a büntetés-végrehajtásban érintett dolgozók véleményére voltam kíváncsi. Sajnos a személyes lekérdezéséhez nem kaptam meg az engedélyt, azonban a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának segítségével emailben, word dokumentumként sikerült néhány kérdőívet kitöltetni. a Nagy Ignác utcai intézet személyi állományával.

A napi elfoglaltság és munka mellett csak nyolcan küldték vissza válaszukkal együtt a kérdőívet.

A lakóhelyem melletti XXI. kerületi Rendőr Főkapitányság 11 alkalmazottját is sikerült megkérdezni, így összesen 19 büntetés-végrehajtásban érintett személy véleményét tudtam felmérni.

Az elektronikus formátumú kérdőív terjeszthetőség és kiértékelés szempontjából is egyszerűbbnek mutatkozott. A GoogleForm segítségével készített kérdőívemet, a jelenleg legnépszerűbbnek számító közösségi portálon osztottam meg.

8. ábra. *Válaszadók nemi megoszlása*
Forrás: Saját ábra

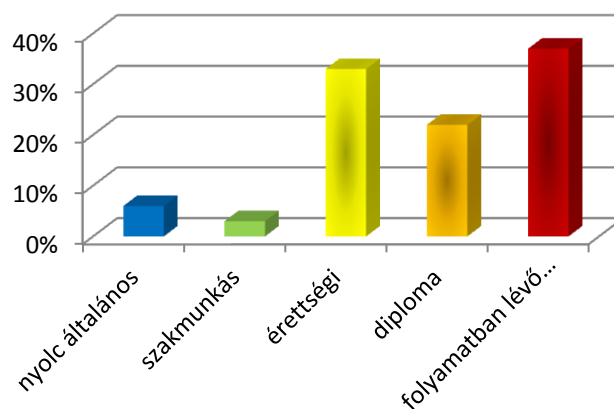
A GoogleFormon keresztül érkező, összesen 152 válasz közül, mindegyik teljes mértékben hiánytalan, jól értékelhető volt. Bár statisztikai szempontok alapján nem reprezentatív, a 152 kitöltő összességében már nagyelemű mintavételnek tekinthető

Válaszadóim 68%-ában nő, 32%-ában férfi volt.

Életkorukat tekintve leginkább a fiatalságot tudtam elérni, az átlag életkor 24 és 25 év közé tehető. A legfiatalabb kitöltőm 15, még a legidősebb 62 éves volt. Életkoromnál, a közösségi portálon lévő ismeretségi körömnél kifolyólag ez az eredmény nem meglepő.

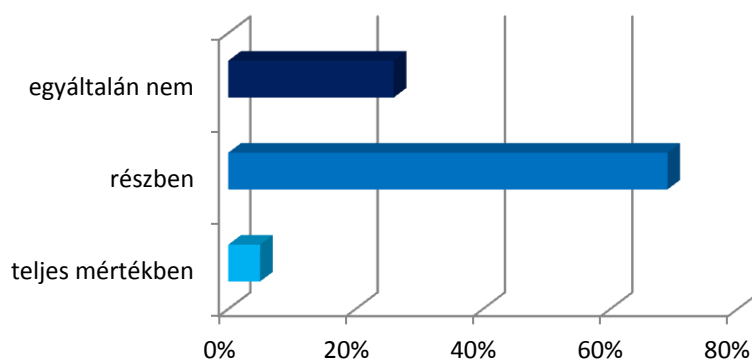
Iskolai végzettség tekintetében, ha feltételezzük, hogy az érettségivel rendelkezők nagy része tovább tanul, akkor a válaszadók 91%-ban az értelmiséghez tartoznak.

Úgy gondolom ebben a témakörben szerencsés ez az összetétel, hiszen egy erős szociális háló kiépítése az értelmiségi réteg feladata. Bár mindenképp érdekes lett volna felmérni azon személyek véleményét is, akik maguk is a társadalom hátrányos helyzetű tagjai. Ez egy jó alapot képezhet a kutatás esetleges jövőbeni folytatásához.

9. ábra. Válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége
Forrás: Saját ábra

Az állandó lakóhely szerinti megoszlás igazán változatos lett. Ez az arány szintén a kapcsolataimnak köszönhető, hiszen én magam is vidékről származom, illetve a jelenleg főiskolán tanulók java részének sem Budapest az állandó lakhelye.

10. ábra. Válaszadók elégedettsége a közbiztonsággal
Forrás: Saját ábra

A személyes információkkal kapcsolatos kérdések után tértem rá a közbiztonságról alkotott vélemény, a magyarországi bűnözési helyzet általános felméréséhez.

A közbiztonság elégedettségére irányuló felmérés alapján megállapíthatom, hogy kitöltőim jelentős része egyáltalán nem, vagy csak részben érzi magát biztonságban.

A válaszadóim mindössze 5%-a elégedett teljes mértékig a jelenlegi közbiztonsággal.

Bár az előző kérdésre adott válaszok alapján megtudhattam, hogy az emberek 95%-ban elégedetlenek a közbiztonsággal, ennek ellenére 59%-uk még soha nem vált bűncselekmény áldozatává. Számomra, ez a majdhogynem fele-fele arány nagyon megdöbbentő volt. Bár még csak 21 éves vagyok, engem már kétszer kiraboltak, és a közvetlen környezetemben élő társaimtól is sokszor hallottam már olyan történetet, hogy kit, mikor és hogy raboltak ki egy-egy szórakozóhelyen, vagy akár iskolába menet a tömegközlekedési eszközökön. Pont ezért, a kérdőív összeállításakor sokkal nagyobb arányban számítottam azok válaszára, akik már váltak valamilyen bűncselekmény áldozatává.

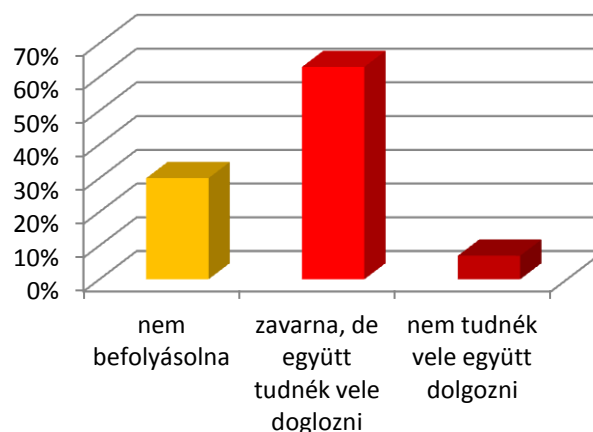
A soron következő kérdésem arra irányult, hogy az általam felsorolt okozati tényezőket, mennyire gondolják kitöltőim befolyásoló tényezőnek a bűnözés kialakulását illetően.

A válaszok között az anyagi helyzet, a munkanélküliség, a társadalom rétegei közti feszültségek, a bűnmegelőzés hiánya, a kultúra, a család, a baráti kör illetve a média jelentek meg, mint tényezők. Ezeket, befolyásolási szintjük szerint egytől ötig terjedő skálán kellett osztályozni, ahol az egy az egyáltalán nem, az öt pedig a teljes mértékben jelentette. Átlagolva a kapott eredményeket a többség az anyagi helyzetet, és a családot jelölte meg, mint legbefolyásolóbb tényezőt, a legkevésbé káros tényezőnek pedig a médiát gondolták. Az anyagi helyzet, a munkanélküliség, a társadalom rétegei közti feszültségek, a bűnmegelőzés hiánya és a kultúra átlagát tekintve 3,5 és 3,82 skálán mozogtak.

A következő két kérdésem a börtönbüntetések elrettentő hatására, és a fogvatartottak ellátására vonatkozott.

Feltevésem szerint a civil szférában, a börtönökben uralkodó körülményekről, illetve a fogvatartottakra jutó költségekről nagyon kevesen vannak tisztában. Bár erre vonatkozó kérdést nem tettem fel, ennek ellenére mindössze hatan tartották teljes mértékig elrettentő büntetési formának a börtönbüntetést. 66%-uk részben, 30%-uk pedig egyáltalán nem találta elrettentőnek.

A fogvatartottak ellátását 61%-ban a fogvatartott, 20%-ban az állam, 9%-ban a család, 6%-ban a társadalom feladatának vélték. További 5% egy egyéb kategóriát jelölt meg, ahol ezen válaszok kombinált verziói jelentek meg.

11. ábra. „Ön szívesen dolgozna együtt egy volt elítélttel?”
Forrás: Saját ábra

Kíváncsi voltam arra is, hogy személyes vagy munkakapcsolatát mennyire befolyásolná a büntetett előélet ténye. 22%-nak nem változna a vélemény vagy hozzáállása, ha kiderülne egy közeli ismerőséről, hogy egy volt elítélte. 30%-ukat pedig a munkában sem befolyásolná, ha egy volt elítélttel kellene együtt dolgozniuk, 63%-ukat pedig ugyan zavarná, de ettől függetlenül együtt tudna vele dolgozni. Ezen válaszok, bevallom őszintén, megdöbbentőek voltak számomra. A teljes kutatásom során azt tapasztaltam, hogy a társadalom egyelőre nem áll készen az elítéltek befogadására, munkavállalásukat nem segítik, sőt jóformán gátolják, maga a környezet is sokszor negatív előítéllettel kezeli a szabadultakat.

További kérdéseim a pártfogó felügyelőkre, és annak munkájára vonatkoztak.

Pozitív eredménynek tartom, hogy magáról a pártfogó felügyeletről, mint intézményről már sokan hallottak, bár csak 12%-uk volt teljes mértékig tisztában a tevékenységükkel, további 46% -nak pedig részben volt róla tudomása.

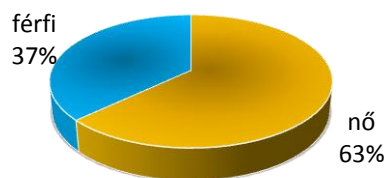
A következő kérdésre, miszerint, ha anyagilag megengedhetnék maguknak támogatnák-e a pártfogó felügyelők munkáját 64%-ban nemmel reagáltak.

Vizsgáltam, hogy a válaszadóim elképzelései alapján, hogyan tudnák a pártfogók hatékonyabban elvégezni a munkájukat.

A válaszadók 38%-a az oktatásban való aktív részvétellel, 28%-uk, hogy a kormány intenzívebb szerepvállalásával, 15%-uk az egyház nagyobb szerepvállalásával, 13%-uk pedig a média bevonásával képzelte el a hatékonyság növelését. Az 5%-ot elérő egyéb kategóriában érdemi ötleteket sajnos nem találtam.

A társadalomba való visszaillesztés tekintetében 53% a hatékonyabb nevelői munka; 35% pedig a különböző terápiás csoportokon való részt vétel eszközével élne. Mindössze 4%-ban látták megoldásnak az anyagi támogatást. Az egyéb kategória alatt olyan ötletek merültek fel, mint pl. a közmunka alkalmazása, a társadalom felkészítése a visszafogadásra, egyéni lelki és szellemi segítségnyújtás, egy kitöltőtől pedig a „nem hiszek ebben” választ kaptam.

A másik célcsoportom kitöltői esetében a férfi-nő arány, mind a rendőröknél, mind a büntetés-végrehajtásban dolgozóknál megegyezett. A kitöltők 63%-ban férfiak, 37%-ban nők voltak.

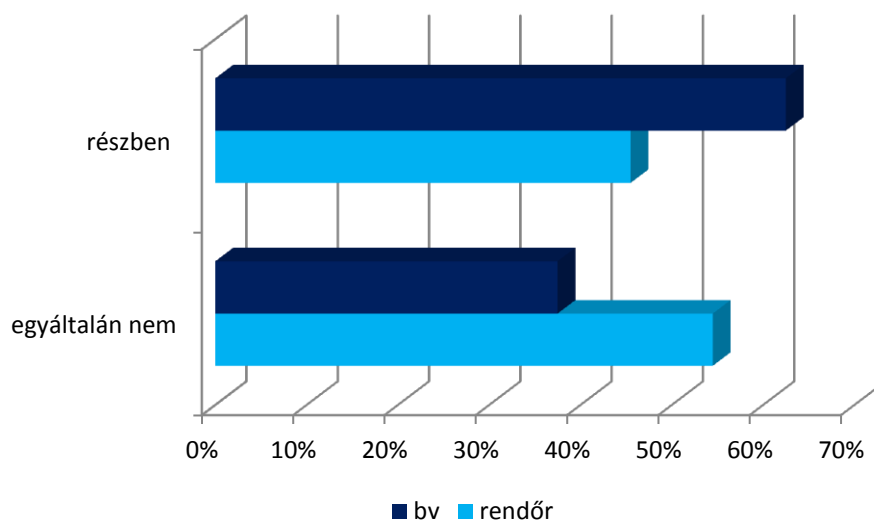
12. ábra. Nemek szerinti megoszlás (rendőr; bv)
Forrás: Saját ábra

A rendőrök esetében a fiatalabb korosztályt sikerült elérnem, átlag életkoruk 28 év lett, még a másik csoportnál átlagban 39 évesek voltak.

Iskolai végzettség tekintetében a rendőrök 63%-a érettségivel rendelkezik, 37%-a főiskola/egyetemi végzettségű, a bv. dolgozóknál kivétel nélkül mindenki főiskolát/egyetemet végzett.

Mindkét esetben a kitöltők egyharmada Budapesti lakos, a kisváros és nagyvárosból érkezők aránya közel azonos, faluban pedig mindössze egy ember lakik.

Érdekes megvizsgálni a közbiztonság kérdését azok szemszögéből, akik nap, mint nap találkoznak bűnelkövetőkkel, ennek tudatában szerintem nem meglepő eredmény, hogy teljes mértékig senki nem elégedett a közbiztonsággal, a rendőrök 54,5%-a; a bv-sek 37,5% pedig egyáltalán nem elégedett.

13. ábra. Bv; rendőrök közbiztonsággal való elégedettsége
 Forrás: Saját ábra

Ennek ellenére, a rendőrök közül nyolcan még nem estek bűncselekmény áldozatává, ami talán betudható esetükben annak is, hogy jobban tisztában vannak a bűnmegelőzési lehetőségekkel. A büntetés-végrehajtásoknál ez az arány azonban 50-50%-os lett.

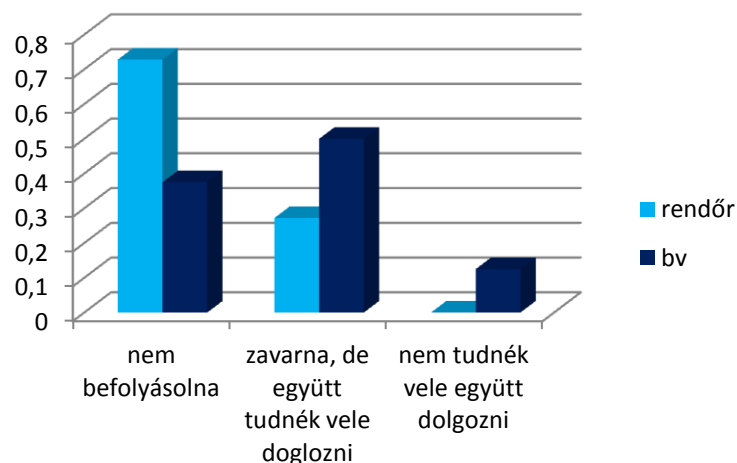
A bűnözést befolyásoló tényezők közül a büntetés-végrehajtási intézmény dolgozói a családot, és a baráti kört tartják a legveszélyesebbnek. Esetükben viszont a bűnmegelőzés hiányára vezethető vissza legkevesbé egy bűncselekmény elkövetése. A rendőrök szerint az anyagi tényezők és a család játsszák a legnagyobb szerepet a bűnesetek kialakulásánál, a társadalom rétegei közötti feszültségek viszont már kevésbé fontos tényezőként jelenik meg.

Mind a rendőrök, mind az intézetben dolgozók esetében biztosak lehetünk, hogy teljes mértékig tisztában vannak a börtönök körülményeivel, ennek tükrében a rendőrök 72,8%-a részben, 27,2%-a pedig egyáltalán nem tartja kellőképp elrettentő büntetési formának. Az intézetben dolgozók 25%-a egyáltalán nem, 50%-a részben, és 25%-a teljes mértékig elrettentőnek tartja.

A rendőrségi dolgozók közel fele-fele megoszlásban tartják a fogvatartott és az állam feladatának a fogvatartás költségeit. A bv-sek 25%-a tartja tisztán a fogvatartott, és szintén 25%-a az állam feladatának, a fennmaradó válaszadók pedig ezek együttes kombinációjaként képzelik el a költségviselést.

Hogy megváltozna-e véleményük egy ismerősükről, ha kiderülne, hogy az illető büntetett előéletű, a civilszférához hasonlóan mindkét csoport esetében többségben voltak azok a válaszadók, akiknek nem változna a véleménye. Rendőrök közül csupán 27,2%-uk; bv-sek közül pedig 25%-uk hozzáállása változna.

Az, hogy együtt tudnának-e dolgozni egy volt elítélttel a szakmájuk specifikumából eredően érdekes kérdés. Ennek ellenére, a rendőrök 72,8%-át, a bv-sek 37,5%-át még csak nem is befolyásolná.

14. ábra. „Ön szívesen együtt dolgozna egy volt elítélttel? (bv; rendőr)
Forrás: Saját ábra

Az, hogy mennyire ismerik a pártfogó felügyelet fogalmát, a bv-sek részéről egyértelmű és kicsit talán felesleges kérdés is volt, hiszen ők nap, mint nap együtt dolgoznak velük.

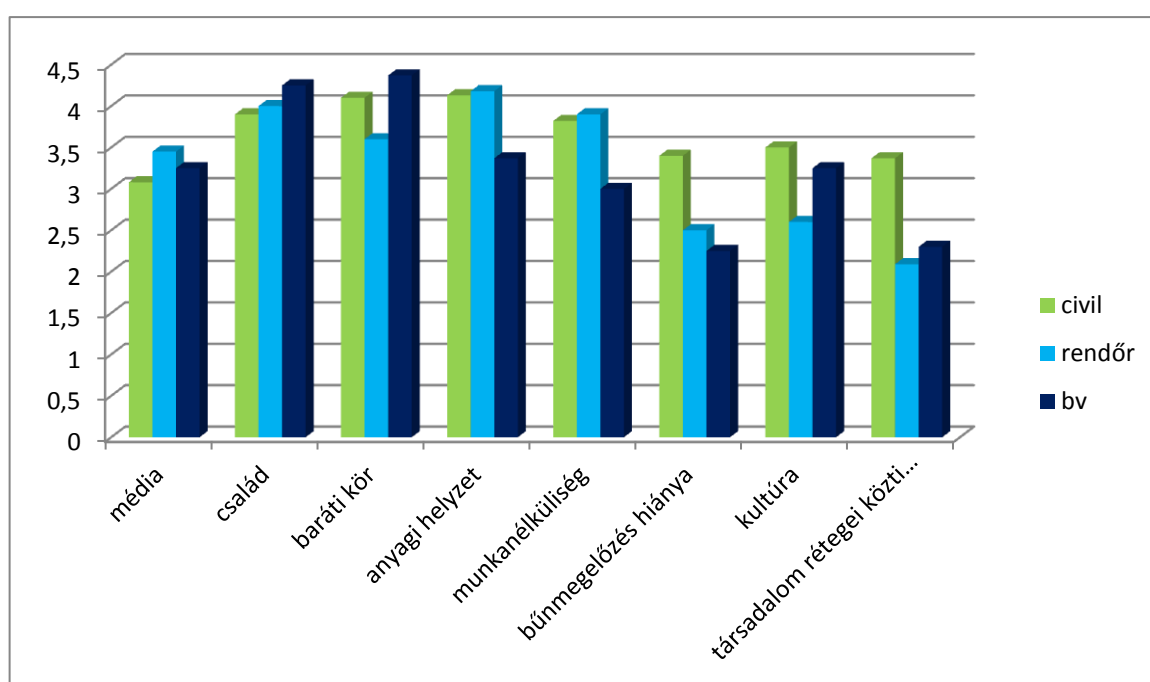
A rendőröknél már más a helyzet, nekik nem közvetlen munkatársaik a felügyelők, bár részben mindenkinek van tudomása a munkásságukról, teljesen tisztában azonban 45,5%-uk van vele.

A rendőrök közül, ha anyagilag megengedhetnék maguknak, akkor sem támogatná senki a pártfogók munkáját, a bv-sek pedig egy ember kivételével szintén nem támogatnák.

A hatékonyság javítása érdekében az oktatásban való részvétel a bv-sek válaszai között 87,5%-ban megjelent, a rendőrök csupán 54,5%-a látja a megoldást az oktatásban, a további válaszadók a kormány és a média szerepvállalását hangsúlyozták.

A különböző terápiás csoportokon való részvétel mindkét csoport szerint (bv-62%; rendőrség 36%) eszköze lehetne a reintegrációnak. Emellett a hatékonyabb nevelői munka, illetve az egyéb kategóriákon belül a megélhetés biztosítása jelent meg.

Mind a rendőrök, mind pedig az intézetben dolgozók, a civil szférához viszonyítva jobban tisztában vannak a büntetés-végrehajtás menetéről, az intézeti körülményekről, a reintegrációs lehetőségekről, a két célcsoport válaszait összevetve nagymértékű különbségeket nem fedeztem fel. Lévén, hogy a rendőrök és a bv-sek személyes kapcsolatban vannak az elítéltekkel, jobban ismerik a bűnözés kialakulását befolyásoló tényezőket. A válaszok alapján azonban a civil szféra is ugyanúgy a családot, a baráti kört és az anyagi helyzetet jelölték a legbefolyásolóbb tényezőnek. A szakmabeliek válaszáinál viszont az egyes befolyásolási tényezők értékelése között, átlagukat tekintve jóval nagyobb eltérések voltak, mint a civil szféra válaszai között.

15. ábra. A bűnözés kialakulását befolyásoló tényezők átlagértéke

Forrás: Saját ábra

Az első hipotézisem, mely szerint a börtönbüntetést a társadalom java része, szakmától függetlenül nem tartja megfelelően elrettentő hatásúnak, a kérdőív kiértékelése során beigazolódott. Válaszadóim közül a civil szféra 4%-a és a bv-s dolgozók 25%-a vélte csak úgy, hogy a börtönbüntetés tudata elrettentő hatást gyakorolhat egy bűncselekmény elkövetésekor.

A rendőrök közül ezt a véleményt senki nem osztotta.

Második hipotézisemnél már a kutatásom megkezdése előtt is úgy gondoltam, hogy a társadalom negatívan diszkriminálja, mind személyes, mind munkakapcsolatai terén a volt fogvatartottakat.

A kérdőívemre kapott válaszok alapján viszont, legnagyobb meglepetésemre ez a hipotézisem megdőlt. Az eltérő célcsoportoktól függetlenül is 70% feletti lett azoknak az aránya, akiknek nem változna a véleménye, ha kiderülne egy közeli ismerőséről, hogy egy volt elítélt. A munkakapcsolatokat illetően pedig csupán a civilek 7%-a, a bv-sek 12,5%-a nem tudna együtt dolgozni egy olyan emberrel, aki már volt börtönbüntetésben. Bár a válaszadók többségét, zavarná a tudat, ettől függetlenül együtt tudnának dolgozni, és nagy számban van azoknak is az aránya, akiket egyáltalán nem befolyásolna.

Harmadik hipotézisem arra irányult, hogy a pártfogó felügyelet hatékonyabb munkavégzéséhez az oktatásban való aktív részvételt a társadalom minden tagja elengedhetetlennek tartja. Ez a hipotézisem, az elsőhöz hasonlóan szintén beigazolódott. az általam felsorolt hatékonyságnövelő módszerek közül, mindhárom csoport válaszadói az oktatásban való aktív részvételt vélték a legjobb megoldásnak.

7. ÖSSZEGZÉS, ZÁRÓ GONDOLAT

Az elítéltek társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációjában végzett kutatásom alapján azt a konzekvenciát egyértelműen le lehet vonni, hogy a büntetés-végrehajtási rendszer összetett problémákkal küzd. A fogvatartottak szabadulás utáni reintegrációja nagy kihívást jelent az ellátó rendszer számára.

Kutatásom középpontjában az utógondozási munkák, a reintegrációs lehetőségek vizsgálata állt. Ehhez azonban elengedhetetlenül szükséges volt megismerni a bűnözéssel kapcsolatos tényezőket, fogalmakat, illetve a büntetés-végrehajtási rendszer működését.

A bűnözés egy komplex társadalmi jelenség, mely mindig jelen volt az ember életében, és sajnos meg kell tanulnunk együtt élni a ténnyel, hogy mindig is jelen lesz. Úgy gondolom, pont ebből kifolyólag kell arra törekednünk, hogy minél jobban megismerjük és ezáltal megértsük a büntetés-végrehajtási rendszert.

Egy bűncselekmény elkövetése mögött számtalan okozati tényező húzódhat. A gazdasági körülmények, a családi háttér, a rossz példa mind-mind hozzájárulhatnak egy bűneset kialakulásához. Az elkövetők sok esetben maguk is áldozatok, a társadalom periferiájára szorult emberek, akik esetében a börtönbüntetés, nem hogy csökkentené, de még tovább mélyíti a szakadékot. Ennek tudatában a büntetés-végrehajtásnak törekednie kell az egyéniesítésre és minden esetben vizsgálnia kell a börtönbüntetés társadalmi hasznosságát.

A büntetés-végrehajtási intézetek jelentős mértékű túlterheltséggel küzdenek, melyek további súlyos problémákhoz vezetnek. Az állam oldaláról komoly anyagi megterhelést jelent az elítéltek eltartása. Az amúgy is magatartási problémákkal küzdő fogvatartottak szemszögéből is hátrányt jelent a sokszoros túlszűfolttság. Viszont jelenleg a büntető politika szigorodása mellett, a rabok száma évről évre gyarapszik, miközben a büntetés-végrehajtási intézet állománya illetve a pártfogó felügyelői osztály létszáma változatlan marad.

Fontos célkitűzésként kell megfogalmazni, hogy a börtönbüntetésből szabadult elítéltek bűnismétlési kockázatát vissza kell szorítani. A börtönévek alatt, a fogvatartottak mostoha körülmények között, a társadalomtól elzárva, az egyéni döntési lehetőségeiktől megfosztva élnek. Szabadulás után, a visszailleszkedésük csak jelentős segítségnyújtással valósulhat meg. A felkészítést már a büntetés letöltése alatt meg kell kezdeni.

A reintegráció azonban csak úgy lehet sikeres, ha a szabadulás után sem hagyjuk magukra az elítélteket.

Segítségükre lehetne egy jól kiépített szociális háló, mely olyan köztes megoldásokat nyújtana, aminek igénybevételével fokozatosan kerülhetnének vissza a társadalom „vérkeringésébe”. Megoldást jelenthetnének például a félutas házak, amelyek a szabadulás után magára maradt emberek számára nyújtana szálláslehetőséget. Ez a rendszer a nyugati országokban már jól működik, hasznossága bizonyított.

A szabadultak munkaerő-piacra történő becsatlakozása nélkülözhetetlen eleme a reintegrációnak. Ennek támogatása úgy gondolom elsősorban a kormány feladata.

Jelenleg azonban a kormány által hozott intézkedések inkább hátráltató jellegűek.

Nem utolsó sorban pedig magának a társadalomnak is nagyon nagy szerepe van a reintegráció sikerességében. Meg kell tanulnunk le küzdeni a negatív diszkriminációt, az általánosítást. Esélyt kell adnunk azoknak az embereknek, akik bűneiket megbánva változni szeretnének.

Kutatásom hipotézise szerint, arra kerestem a választ, hogy a társadalom véleménye szerint a börtönkörülményeket elrettentő hatásúak-e. Egy bűncselekmény elkövetésekor visszatartó erőt jelenthet-e a börtönbüntetési lehetősége. Kérdőíves kutatásomból egyértelműen kiderült, hogy a többség csak részben vagy pedig egyáltalán nem tartja kellőképp elrettentő büntetési formának a szabadságvesztést.

Továbbá szerettem volna fölmérni, hogy a társadalom valóban olyan negatívan áll-e az elítéltekhez, mint ahogy azt sokan hangoztatják. Kérdőívemben a büntetett előélet személyes és munkakapcsolatokra való hatását mértem föl. Válaszadóim nagy részét sem a közös munka, sem a személyes kapcsolatok terén nem befolyásolná jelentős mértékben. Ami a reintegráció szemszögéből pozitív előrejelzésekkel kecsegtet.

Választ kerestem arra, hogy a társadalom véleménye szerint hogy láthatná el hatékonyabban a munkáját pártfogó felügyelői szolgálat. Ebben a kérdéskörben válaszadóim az oktatásban való aktív részvételt hangsúlyozták.

Kutatásom segítségével megpróbáltam megoldást találni arra, hogy a jelenleg nehézkesen működő reintegrációs esélyeket milyen módszerek, eszközök segítségével lehetne hatékonyabbá tenni. Végezetül arra következtetésre jutottam, hogy komoly összefogásra van szükség a társadalom, a kormány és persze az érintettek részéről is.

Megoldást jelenthetne a bűnmegelőzés, általános és középiskolai tananyagba való beültetése. Osztályfőnöki órák keretein belül az elfogadásra, az egymás iránti tiszteletadásra, megbocsájtásra kellene oktatni a gyerekeket már egész fiatal koruktól kezdve. Kötelező jelleggel lehetne szervezni börtönlátogatásokat, hogy mindenki tisztában legyen az ott uralkodó körülményekről.

A médiának egyre nagyobb befolyásoló szerepe van az átlag polgárok életében. A negatív példák visszaszorítása mellett, előtérbe kerülhetnének a pozitív esetek. Nagyobb odafigyelést kellene biztosítani, azoknak az embereknek, akik képesek voltak a változásra. Érdemes lenne a kormány részéről is megfontolni, hogy a cégeknek biztosított adókedvezményekkel támogassa az elítéltek foglalkoztatását.

A reintegráció a pártfogói felügyelet munkája és az utógondozás nélkül nem tud megvalósulni, a visszaút segítségük nélkül szinte lehetetlen, ismerve a büntetésüket töltő elítéltek családi, korábbi szocializációs folyamatait.

Tehát elmondhatjuk; hogy a bűnözés vizsgálata összetett társadalmi probléma, amelyben kiemelt szerepe van az ok-kutatásnak, a nevelésnek, az oktatásnak, a különböző társadalmi szervek összefogásának.

IRODALOMJEGYZÉK

Nyomtatott irodalom:

1. Andorka Rudolf – Buda Béla – Cseh – Szombathy L [1974].: A deviáns viselkedés szociológiája Gondolat Kiadó Budapest
2. Bagdy Emőke [1977]: Családi szocializáció és személyiségzavarok , Tankönyvkiadó,
3. Buda Béla [1990]: A család szerepe a deviáns magatartásformák kialakításában, Medicina Kiadó Budapest.
4. Csáki Anikó-Mészáros Mercedes [2012]: Fogvatartásból szabadultak munkaerőpiaci beilleszkedésének lehetőségei: diszkriminál-e az erkölcsi bizonyítvány? In:Börtönügyi Szemle 2012.4.szám, 53-62.o
5. Csáki Anikó-Mészáros Mercedes-Sponga István [2007]: Fogvatartásból szabadult fiatal felnőttek társadalmi (re)integrációjának lehetőségei In:Börtönügyi Szemle 2007.1.szám, 58-82.o
6. Dr. Vokó György [1996] : Utógondozás In: Börtönügyi Szemle 1996.2.szám, 50-56.o
7. Dr. Vokó György [2003]: Elmélkedés a pártfogó felügyeletről In: Börtönügyi Szemle 2003.1.szám, 49-69.o
8. Dr. Lajtár István [2010]: A büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszere Magyarországon HVG-Orac
9. Dr. Vokó György [2006]: Európai Büntetés-végrehajtási jog Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
10. Dr. Vokó György [2013]: Büntetés-végrehajtási jog Jogi Szakvizsga Segédkönyvek, Dialóg-Campus Kiadó
11. Dr. Vokó György [2013]: Magyar büntetés-végrehajtási jog Dóm – Dialóg Campus Kiadó
12. Eörsi J.-Dr.Jelenics Zs.- Dr.Kádár A.K.-Mándli I.-Dr.Somogyi J. [2002]: Kettős mérce Börtönviszonyok Magyarországon; Budapest
13. Gordon W. Allport [1995]: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó Budapest,
14. Gönczöl Katalin, Dr. Kádár Krisztina [1983]: A pártfogó felügyelet és az utógondozás Budapest,

15. Gönczöl Katalin [1994]: Devianciák, bűnözés, és a megelőzés stratégiája, Budapest,
16. Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára (szerk.) [1996]: Deviancia, emberi jogok, garanciák, Budapest
17. Gönczöl Katalin- Korinek László – Lévai Miklós [1996]: Kriminológiai ismeretek, Bűnözés, Bűnözéskontroll Corvina Kiadó
1. Hatvani Erzsébet [2006]: A Pártfogó Felügyelői Szolgálat és a bűnelkövetők társadalmi reintegrációja In: Börtönügyi Szemle 2006.1.szám, 27-36.o
2. Illés Tiborné [1996]: Két évtized In: Börtönügyi Szemle 1996.1.szám, 78-84.o
3. Illés Tiborné [1999]: Rendszeresség In: Börtönügyi Szemle 1999.2.szám, 69-73.o
4. Mezey Barna [1996]: Rabgondozás In: Börtönügyi Szemle 1996. 4.szám, 135-144.o
5. Schneiderné Makk Judit [2009]: A pártfogó felügyelet reformja In: Börtönügyi Szemle 2009.1.szám, 87-94.o
18. Takács Jolán [1996]: A bíró szemével In: Börtönügyi Szemle 1996.1.szám, 85-89.o
19. Tóth Erika [2000]: Elítélt és szabadult In: Börtönügyi Szemle 2000.4.szám, 29-42.o
20. Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor [2009]: Kriminálisztika Dialóg – Campus

Elektronikus forrás:

1. Büntetés-végrehajtási Szervezet [2012]: Évkönyv 2012 http://www.bvop.hu/download/yearbook/evkonyv_2012.pdf (letöltve: 2013.09.14)
2. Csáki Anikó, Frühauf Attila, Giba András, Kovács Éva, Mészáros Mercedes [2006]: Megvalósítási terv ún. félutas ház létrehozására fogvatartásból szabadultak számára http://www.valtosav.hu/szakmai_anyagok/feasibility_study_magyar.pdf (letöltve:2013.11.10.)
3. Igazságügyi Hivatal [2009] A pártfogó felügyelői Tevékenységre vonatkozó Jogforrások, Definíciók, Ügymenetmodell, Válogatott szakbibliográfia És Iratminták tára (letöltve: 2013.10.28.)

4. Kerecsi, K. - Hatvani, E. - Kóta, T. - Bogschütz, Z. [2008]: A Pártfogó Felügyelői Szolgálat Magyarország
http://www.kimisz.gov.hu/data/cms19359/A_Partfogas_Magyarorszagon.pdf
(letöltve: 2013.09.10.)
 5. KSH [2008]: Az ismertté vált bűncselekmények és elkövetőik Magyarországon
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/orsz/ismertbun.pdf>
(letöltve: 2013.09.10.)
 6. Kurucz Tünde [2012]: Jó ideig nem csökken a börtönök zsúfoltsága
<http://www.metropol.hu/itthon/cikk/889764> (letöltve: 2013.10.10.)
 7. Sereg András [2013]: Elítélt, fizess! - A büntetés-végrehajtási törvénytervezetről
<http://www.jogiforum.hu/hirek/30456> (letöltve: 2013.10.10.)
 8. Vincze Barbara [2010] : „Tökölhöz képest egy ország” – riport az ország legjobb börtönéből <http://www.origo.hu/itthon/20100205-tokolhoz-kepest-egy-korhaz-riport-az-orszag-legjobb-bortonebol.html> (letöltve: 2013.10.10.)
 9. Vincze Barbara [2011] : Az életfogytosoknak nem lehet a szép túlvilágról prédikálni <http://www.origo.hu/itthon/20110506-bortonlelkeszek-munkaja-a-bortonokban.html> (letöltve: 2013.11.12.)
 10. Wirth Zsuzsanna [2012]: Egyre kegyetlenebbek az összezsúfolt rabok
<http://www.origo.hu/itthon/20120214-a-bortonok-telitettsegenek-hatasa-az-eliteltre-tobb-az-eroszakos-konfliktus.html> (letöltve: 2013.10.10.)
-
1. http://alfahir.hu/az_eszakkelet_magyarorszag_i_bortonok_a_legtulzsufoltabbak/
(letöltve: 2013.10.10.)
 2. <http://www.bortontarsasag.hu/> (letöltve: 2013.09.05.)
 3. <http://www.bvop.hu/> (letölte: 2013.10.13.)
 4. http://www.delmagyar.hu/belfold_hirek/garamvolgyi_koltsegteritest_fizethetnek_a_jovoben_az_eliteltre/2348733/ (letöltve: 2013.11.02.)
 5. <http://www.echotv.hu/napi-aktualis-2013-09-09-naponta-2300-forintba-kerul-egy-rab-eltartasa/> (letöltve: 2013.11.02.)
 6. <http://helsinki.hu/271-os-%E2%80%99Ekihazsnaltsag%E2%80%99D-a-regi-kecskemeti-bortonben/> (letöltve: 2013.10.10.)
 7. <http://helsinkifigyelo.hvg.hu/2012/02/14/udules-a-bortonben/> (letöltve: 2013.10.10.)

8. <http://www.hir24.hu/idojep/2010/10/23/alkotmanyellenes-a-halalbuntetes-1990/>
(letölve: 2013.11.08.)
9. http://hvg.hu/itthon/20121029_borton_ombudsman (letölve: 2013.10.10.)
10. <http://jovattetthely.hu/hu/magunkrol/kuldetesunk/> (letölve: 2013.09.05.)
11. <http://www.kesz.hu/data/TINYMCE/Files/PPP%20-%20Bautrend.pdf> (letölve: 2013.11.14.)
12. <http://kih.gov.hu/web/guest/partfogo-felugyeloi-szolgalat;jsessionid=7640813B386CE6C6E2B32D7A9F0BFFF5> (letölve: 2013.09.05.)
13. <http://www.kimisz.gov.hu/data/cms28557/orszagos.eves.pdf> (letölve: 2013.11.02.)
14. <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/ugytipusok/igazsagugy/partfogo-felugyelet>
(letölve: 2013.09.05.)
15. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjj001.html
(letölve:2013.11.02.)
16. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjj003b.html
(letölve:2013.11.02.)
17. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300008.KIM/ (letölve: 2013.10.28.)
18. <http://www.nfu.hu/> (letölve: 2013.10.28.)
19. <http://szamvarazs.blogspot.hu/2013/02/bunugyi-statisztikak.html/> (letölve: 2013.10.25.)
20. <http://tisztatakon.dunaujvaros.hu/gettdoc.php?id=38&code=86263009>
(letölve:2013.10.06.)
21. https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetesi_nemek_fobuntetes20091202.html/ (letölve: 2013.09.05.)
22. <http://www.valtosav.hu/> (letölve: 2013.10.28.)

MELLÉKLET

1. számú melléklet- Egy dolgozó fogvatartott napirendje

Egy dolgozó fogvatartott napirendje

4. táblázat

Ébresztő	05:15	
Zárkarend kialakítása	05:15	05:20
Reggeli	05:20	05:40
Nyitás, létszámmellenőrzés	05:40	05:45
Munkahelyre vonulás	05:45	05:50
Munkaidő	05:50	13:50
Munkahelyről bevonulás	13:50	14:10
Zárkarend kialakítása	14:10	14:20
Ebéd	14:20	14:50
Körletrend, zárkarend kialakítása	14:50	15:10
Fürdés	15:10	15:50
Szabadkörlet, szabadfoglalkozás	15:50	17:00
Vacsora	17:00	17:20
Zárkarend kialakítása	17:20	17:45
Létszámmellenőrzés	17:45	18:00
Szabadkörlet, szabadfoglalkozás	18:00	20:00
Zárás, létszámmellenőrzés	20:00	21:00
Takarodóra felkészülés	21:00	21:15
Takarodó	21:15	

Forrás: <http://helsinkifyelo.hvg.hu/2012/02/14/udules-a-bortonben/>

2.Számú melléklet- Magyarországon működő, elítélteket foglalkoztató gazdasági társaságok

Magyarországon működő gazdasági társaságok

5. táblázat

Társaság, székhely	Fő tevékenység
Alföldi Bútorgyártó Kft., Szeged	ipari. vegyes
Ábránd-Ágynemű Kft., Sátoraljaújhely	konfekcióipar
BUFA Kft., Budapest	bútoripar
Duna Papír Kft., Tököl	papírgyártás
Duna-Mix Kft., Vác	ipari, vegyes
Ipoly Cipőgyár Kft., Balassagyarmat	cipőgyártás
Kalocsai Konfekcióipari Kft., Kalocsa	konfekcióipar
NOSTRA Vegyesipari Kft., Márianosztra	cirokseprűgyártás, raklapgyártás
Sopronkőhidai Szövő- és Ruhaipari Kft, Sopronkőhida	Szövetgyártás
Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft., Állampusztá	mezőgazdaság
Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft., Baracska	mezőgazdaság
Pálhalmi Agrospeciál Kft., Dunaújváros	mezőgazdaság

Forrás: Eörsi et al [2002] 146.o

**3.számú melléklet- A Pártfogó Felügyelői Osztály által készített
környezettanulmányok száma 2011 végén**

2011-ben elkészült környezettanulmányok

6. táblázat

2.	Környezettanulmány				
	Felnőtt korúak (büntetés-végrehajtási intézet megkeresése alapján)				
		Előző időszakról folyamatban maradt	Az időszak alatt érkezett	Az időszak alatt befejezett	Az időszak végén folyamatban maradt
2.1.	Összesen:	59	1179	1167	71
	Fiatalkorúak				
		Előző időszakról folyamatban maradt	Az időszak alatt érkezett	Az időszak alatt befejezett	Az időszak végén folyamatban maradt
2.2.	Összesen:	716	13079	12978	817

Forrás: <http://www.kimisz.gov.hu/data/cms28557/orszagos.eves.pdf>

4./a számú melléklet –2011-ben elrendelt közérdekű munkavégzés adatai

Közérdekű munkára ítélt felnőttkorúak száma

7. táblázat

3.	Közérdekű munka				
	Felnőtt korúak				
		Előző időszakra folyamatban maradt	Az időszak alatt érkezett	Az időszak alatt befejezett	Az időszak végén folyamatban maradt
3.1.	Összesen:	14676	11970	8593	18353
	A befejezett ügyek száma a befejezés módja szerint				
3.2.	Összesen:				8593
3.2.1.	ebből	a közérdekű munkát végrehajtották			5136
3.2.2.		halasztásra került sor			
3.2.3.		félbeszakításra került sor			
3.2.4.		szabadságvesztésre változtatták át			1485
3.2.5.		végrehajthatósága megszűnt	elévült		697
3.2.6.			egyéb eset		579
3.2.7.		áttételre került sor			696
3.2.8.		az eljárás felfüggesztésére került sor			
3.2.9.		a büntetés-végrehajtási bíró elfogatóparancsot bocsátott ki			

Forrás: <http://www.kimisz.gov.hu/data/cms28557/orszagos.eves.pdf>

4./b számú melléklet-2011-ben elrendelt közérdekű munkavégzés adatai

Közérdekű munkára ítélt fiatalok száma

8. táblázat

3.	Közérdekű munka				
	Fiatalok				
		Előző időszakra folyamatban maradt	Az időszak alatt érkezett	Az időszak alatt befejezett	Az időszak végén folyamatban maradt
3.3.	Összesen:	642	565	420	787
	A befejezett ügyek száma a befejezés módja szerint				
3.4.	Összesen:				420
3.4.1.	ebből	a közérdekű munkát végrehajtották			248
3.4.2.		halasztásra került sor			
3.4.3.		félbeszakításra került sor			
3.4.4.		szabadságvesztésre változtatták át			79
3.4.5.		végrehajthatósága megszűnt	elévült		44
3.4.6.			egyéb eset		22
3.4.7.		áttételre került sor			27
3.4.8.		az eljárás felfüggesztésére került sor			
3.4.9.		a büntetés-végrehajtási bíró elfogatóparancsot bocsátott ki			

Forrás: <http://www.kimisz.gov.hu/data/cms28557/orszagos.eves.pdf>

5.számú melléklet- Kérdőív

Neme? *

- ☐ nő
- ☐ férfi

Életkora? *

Legmagasabb iskolai végzettsége? *

- ☐ nyolc általános
- ☐ szakmunkás
- ☐ érettségi
- ☐ diploma
- ☐ folyamatban lévő felsőfokú tanulmányok

Állandó lakhelye? *

- ☐ Budapest
- ☐ Nagyváros
- ☐ kisváros
- ☐ egyéb település

Elégedett-e Ön a közbiztonsággal? *

- ☐ teljes mértékig
- ☐ részben
- ☐ egyáltalán nem

Vált-e már valaha bűncselekmény áldozatává? *
(lopás, betörés, testi sértés, stb...)

- ☐ igen
- ☐ nem

Véleménye szerint mennyire befolyásolják az alábbi tényezők a bűnözés kialakulását? *
1-egyáltalán nem; 5-teljes mértékig

	1	2	3	4	5
anyagi helyzet	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
munkanélküliség	☐	☐	☐	☐	☐
társadalom rétegei közti feszültség	☐	☐	☐	☐	☐
bűnmegelőzés hiánya	☐	☐	☐	☐	☐
kultúra	☐	☐	☐	☐	☐
család	☐	☐	☐	☐	☐
baráti kör	☐	☐	☐	☐	☐
média	☐	☐	☐	☐	☐

Véleménye szerint, kellőképp elrettentő büntetési forma a börtönbüntetés? *

- ☐ teljes mértékig
- ☐ részben
- ☐ egyáltalán nem

Ön szerint kinek a feladata lenne a fogvatartottak ellátása? *

- ☐ állam
- ☐ társadalom
- ☐ család
- ☐ fogvatartotté
- ☐ Egyéb:

Változna-e véleménye/hozzáállása, ha egy közeli ismerőséről kiderülne, hogy büntetett előéletű? *

- ☐ igen
- ☐ nem

Ön szívesen dolgozna együtt egy volt elítélttel? *

- ☐ nem befolyásolna
- ☐ zavarna, de együtt tudnék vele dolgozni
- ☐ nem tudnék vele együtt dolgozni

Tudja-e mi az a pártfogó felügyelet? *

- ☐ teljes mértékig tisztában vagyok vele
- ☐ hallottam már róla és részben tudom mi az
- ☐ hallottam már róla, de nem tudom mi az
- ☐ még soha nem hallottam róla

Ha tehetné, támogatná-e anyagilag a pártfogói munkát? *

- ☐ igen
- ☐ nem

Ön szerint, hogyan láthatná el hatékonyabban a munkáját a pártfogó felügyelet? *
(több válasz is lehetséges)

- ☐ média bevonásával
- ☐ oktatásban való aktív részvétellel
- ☐ kormány intenzívebb szerepvállalásával
- ☐ egyház nagyobb szerepvállalásával
- ☐ Egyéb:

Véleménye szerint mely eszközökkel lehetne javítani a társadalomba való visszaillesztést? *

(több válasz is lehetséges)

- ☐ különböző terápiás csoportokon való részvétel
- ☐ hatékonyabb nevelői munka
- ☐ anyagi támogatás
- ☐ Egyéb: